

MILIEUVERKLARING 2023 (*)

Bijwerking : gegevens 2022

FEBRUARI 2023

(*) Vertaling van de FR-gevalideerde verklaring

INHOUD

1.	DE MILIEUVERKLARING IN EEN OOGOPSLAG	5
2.	WIE IS LEEFMILIEU BRUSSEL?	9
2.1.	Onze activiteitendomeinen	9
2.2.	Onze opdrachten	9
2.3.	Onze organisatie	9
3.	ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM	10
3.1.	De Plan-Do-Check-Act-aanpak	10
3.2.	Significante milieuaspecten	11
3.3.	Verklaring inzake naleving van de regelgeving en voorbereiding op noodsituaties	12
4.	MILIEUMANAGEMENTVERKLARING	13
5.	ONS MILIEUPROGRAMMA	14
5.1.	Milieudoelstellingen en -resultaten	19
5.1.1.	ECOBEHEER VAN LEEFMILIEU BRUSSEL	19
5.1.1.1.	Leefmilieu Brussel koolstofarm maken	19
5.1.1.2.	Het vastgoedpatrimonium op een duurzame en circulaire manier ontwikkelen	21
5.1.1.3.	De milieueffecten van het wagenpark verminderen	22
5.1.1.4.	Meer gebruik maken van duurzame mobiliteit	23
5.1.1.5.	De interne aankopen duurzaam en circulair maken	24
5.1.1.6.	Een benadering van digitale soberheid integreren bij Leefmilieu Brussel	26
5.1.1.7.	Intern afval beheren als een hulpbron	29
5.1.1.8.	Het energieverbruik in de administratieve zetel verminderen	32
5.1.1.9.	Het waterverbruik in de administratieve zetel verminderen	35
5.1.1.10.	Het Good Food-aanbod van de concessies garanderen	37
5.1.1.11.	Duurzaam gedrag intern promoten	38
5.1.1.12.	Het beleid inzake duurzame evenementen versterken	40
5.1.2.	OPDRACHTEN VAN LEEFMILIEU BRUSSEL	41
5.1.2.1.	Het klimaatbeleid sturen om tegen 2050 de koolstofneutraliteit van het Gewest te bereiken	41
5.1.2.2.	Het groene netwerk consolideren en uitrollen	42
5.1.2.3.	Het ecologische beheer van de groene infrastructuren veralgemenen	43
5.1.2.4.	De strategie voor duurzaam beheer van bossen en natuurreservaten uitrollen	44
5.1.2.5.	De Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwood implementeren	45
5.1.2.6.	Het Brusselse Ecologische Netwerk en de koeltecorridors versterken	46
5.1.2.7.	Het bomenbestand ecologisch en rationeel beheren	47
5.1.2.8.	De instandhouding van de beschermde soorten en habitats verzekeren	48
5.1.2.9.	Verslag uitbrengen over de staat van het leefmilieu	49
6.	VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN	52

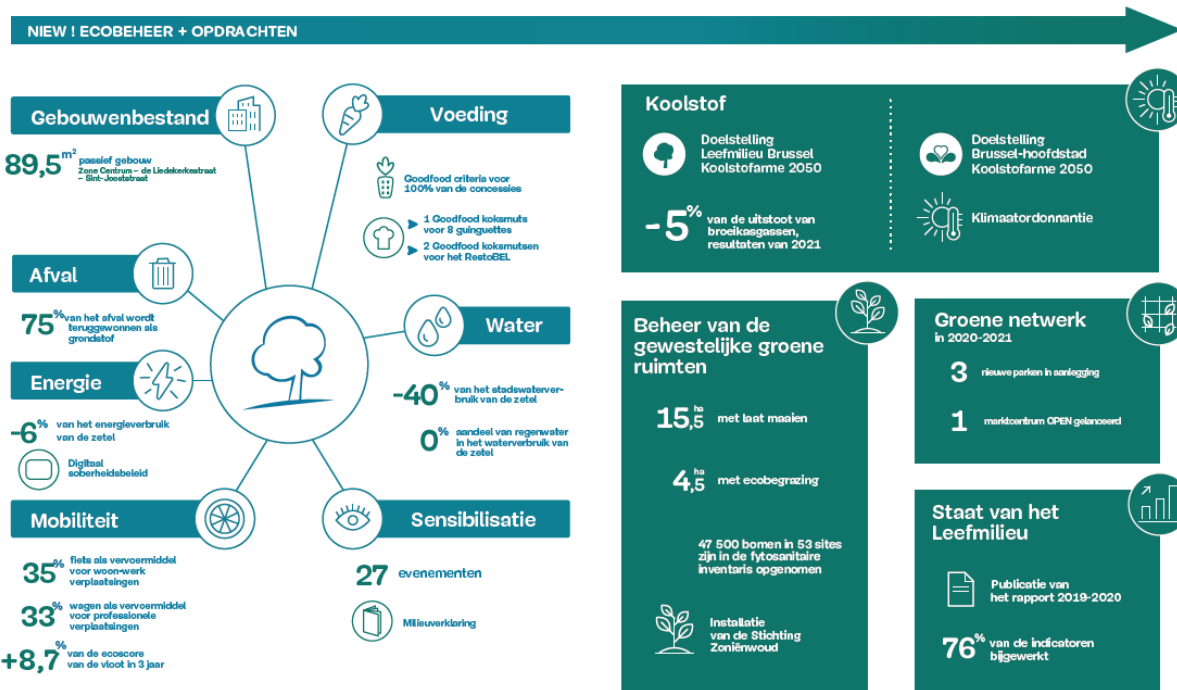

1. DE MILIEUVERKLARING IN EEN OOGOPSLAG

De belangrijkste cijfers van de milieuverklaring

Resultaten 2022

Dit document stelt de resultaten voor die in 2022 zijn verkregen door het EMAS-systeem van Leefmilieu Brussel, dat sinds 2020 evolueert naar een versie die meer **geïntegreerd is in het interne beheer van de instelling**.

Inderdaad zijn de verbintenissen van LB genomen in 2019 ten aanzien van de overheid en de EMAS-doelstellingen namelijk op elkaar afgestemd om optimaal te evolueren naar een gemeenschappelijke horizon. Sinds 2020 zijn een reeks strategische doelstellingen met betrekking tot milieubeheer geselecteerd in de **beleidsnota « Klimaattransitie, Leefmilieu, Energie en Participatieve democratie »** (september 2019) die in het EMAS-systeem moeten worden gevaloriseerd en geïmplementeerd.

Dit heeft geleid tot een aanpassing van het milieuprogramma, het actieplan en, vanzelfsprekend, deze milieuverklaring. De belangrijkste wijzigingen betreffen de toevoeging van bepaalde strategische doelstellingen op het gebied van intern milieubeheer, maar ook een **verbreding van de opdrachten van LB** waarmee in het EMAS-systeem rekening wordt gehouden. Hoewel deze aanpak bedoeld is om het systeem voortdurend te verbeteren en het EMAS-systeem beter te integreren in de processen van onze instelling, is het niet gemakkelijk om de relevante gegevens bijeen te brengen. Met de gegevens die beschikbaar waren voor de nieuwe processen die in het systeem waren geïntegreerd, kan immers niet altijd verslag worden uitgebracht over de milieuprestaties van het proces, maar soms alleen over het beheer van de procesactiviteiten. Dit aspect moet in de milieuverklaringen van de nieuwe cyclus (III – 2024-2026) dan ook worden verbeterd.

Een belangrijke doelstelling van die tweede cyclus was de ontwikkeling en, in de daaropvolgende cycli, de implementatie van de **Koolstofarme strategie en de aanpassing aan de klimaatverandering** van LB, waarvoor de Directieraad in januari en februari 2022 opnieuw is bijeengekomen. Thematische werkgroepen hebben een plan met 166 uit te voeren acties opgesteld. Dit is een portefeuille van programma's en projecten die tegen 2030 en 2050 moeten worden uitgevoerd. De komende jaren zullen

het EMAS-systeem en zijn strategische doelstellingen waarschijnlijk verder evolueren in overeenstemming met de door deze strategie ingeslagen richting.

In 2022 zijn de activiteiten op de hoofdzetel van Leefmilieu Brussel aanzienlijk hervat :

- De **duurzame mobiliteit** is verbeterd door een duidelijke daling van het gebruik van de privé-voertuig: met 5,5% is het aandeel van de personeelsleden dat dit vervoermiddel gebruikt het laagste sinds het begin van de mobiliteitsonderzoeken in onze administratie. 35% van de personeelsleden van T&T gebruikt voornamelijk de fiets voor hun woon-werkverplaatsingen, waarmee BE in de top 3 staat van "BVP"-bedrijven¹ met het hoogste percentage fietsers.
- Het **energieverbruik** van de administratieve zetel is sterk gestegen, met name door de geleidelijke hervatting van de activiteiten en de aanwezigheid op de vestiging, evenals het **watervverbruik**, aangezien de waterzuiveringsinstallatie voor het gebruik van regenwater en de recycling van een deel van het « grijze » water nog niet is hersteld! De praktijk van telewerken is geformaliseerd, geïnstitutionaliseerd en toegestaan voor maximaal drie dagen per week, voor de functies die dat toelaten, waardoor enerzijds een relatief lage bezettingsgraad in het gebouw wordt gehandhaafd en anderzijds een onregelmatige verdeling van de dagen van verhoogde aanwezigheid tijdens de week.
- De **evenementen** in het BEL zijn in 2022 massaal hervat (130), waardoor het milieueffect van het organiseren ervan natuurlijk is toegenomen. Het terrein voor de analyse van de duurzame criteria voor de organisatie van evenementen is echter vrij beperkt gebleven, aangezien de controle niet verplicht of gesystematiseerd is. Toch worden de duurzame criteria over het algemeen goed nageleefd door de organisatoren.

We wijzen ook op enkele **belangrijke milieuprestaties** voor ons ecologisch beheer en onze opdrachten:

❖ Ecologisch beheer

- Er zijn meerdere **duurzame gebouwen** gebouwd, zoals het passiefgebouw in het Liedekerkepark, het paviljoen van de Ninoofsepoort, of worden bestudeerd (Ackermans, paviljoen Vanaudenhove, paviljoen van het Westpark).
- De vermindering van de milieu-effecten van ons **wagenpark** door de gemiddelde ecoscore in 3 jaar tijd met 8,7% te verhogen
- De sensibilisering van 13% van het administratief personeel voor **digitale soberheid** in één jaar tijd door een projectteam aan te stellen
- De valorisering door **recyclage of hergebruik** van 75% van het ingezamelde afval.
- De opleiding van 8 nieuwe **interne auditeurs**

❖ Opdrachten

- Dankzij de sturing van het klimaatbeleid om de **koolstofneutraliteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest** te bereiken, kon op 20 december 2022 het openbaar onderzoek naar het Gewestelijk Lucht-, Klimaat- en Energieplan (LKEP) starten. Dit zal het mogelijk maken om de goedkeuringsprocedure te voltooien, dat van cruciaal belang is voor de uitvoering van de regionale strategie om de totale uitstoot van broeikasgassen in het BHG te verminderen.
- De verdichting van het **groene netwerk** maakt het mogelijk om te voldoen aan sociale en ecologische behoeften. Op basis van de uitgestippelde strategie werd een OPEN-marktcentrale gelanceerd om de interregionale studie OPEN-Brussels te operationaliseren en werden drie projecten voor de ontwikkeling van nieuwe groene ruimten gestart.

¹ BVP : bedrijfsvervoerplan

- Het ecologische beheer van de **groene infrastructuur** (parken, bossen, natuurreservaten) heeft geleid tot een beter afvalbeheer, een toename van het aantal graszones en de ecobegrazing, en een diversificatie van de plantensoorten.
- Bij de uitvoering van de **strategie voor het duurzame beheer van de bossen en natuurreservaten** wordt er voortdurend naar gestreefd drie prioriteiten met elkaar te verzoenen: natuurbehoud, landschapsbehoud en toegankelijkheid voor het publiek.
- De **Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwood** heeft tot doel de biodiversiteit van de aanwezige soorten en habitats in stand te houden, onder meer door de integratie in het Natura 2000-netwerk; dit wordt gesteund door de Stichting Zoniënwood, die de intergewestelijke samenwerking voor het beheer van het Zoniënwood coördineert. Vijf actiepijlers hebben bijgedragen tot deze doelstelling, en alle betrokken actoren werden uitgenodigd om deel te nemen, elk op hun niveau (UNESCO, LIFE-project, sociale netwerken, Dag van het Bos enz.).
- De totstandbrenging van het **Brussels ecologisch netwerk en de koeltecorsidors** heeft tot doel de seminatuurlijke en kunstmatige elementen van het grondgebied, die onmisbare stedelijke groene infrastructuren zijn, in stand te houden, te beheren en te herstellen. Het netwerk bestaat uit kerngebieden, tussenliggende gebieden en verbindingsgebieden. Tien recente verwezenlijkingen hebben dit project een opmerkelijke impuls gegeven.
- Op 5 plaatsen zijn **acties voor het beheer van het bomenpatrimonium** ondernomen, afgestemd op de klimaatuitdagingen, en er zijn op doordachte wijze gediversifieerde soorten heraangeplant.
- Om de **instandhouding van de beschermde soorten en habitats** te garanderen, zijn de procedures voor de vaststelling van "Natura 2000"-beheerplannen voor 10 gebieden in gang gezet en zijn verschillende natuuratlassen gepubliceerd.
- De opvolging van de kwaliteit van het leefmilieu via het **verslag over de staat van het leefmilieu** is essentieel om de resultaten van het gevoerde gewestelijke beleid te beoordelen en nieuwe uitdagingen te identificeren. De indicatoren worden gemeten en gedeeld met het publiek. Sinds enkele jaren worden jaarlijks meer dan 90 000 page views voor de 'Staat van het leefmilieu' geregistreerd, met name dankzij de animatie voor het grote publiek!

2. WIE IS LEEFMILIEU BRUSSEL?

Leefmilieu Brussel – in het Frans Bruxelles Environnement – is de overheidsdienst voor milieu en energie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

2.1. ONZE ACTIVITEITENDOMEINEN

- luchtkwaliteit
- energie
- strijd tegen de klimaatverandering
- bodem
- geluidshinder
- elektromagnetische golven
- asbest
- planning van het afvalbeheer en de circulaire economie
- duurzame productie, duurzaam bouwen en duurzame consumptie
- natuur en biodiversiteit
- beheer van het Zoniënwoud, de groene ruimten en de natuurgebieden
- regenwaterbeheer en de strijd tegen overstromingen
- beheer van de niet-bevaarbare waterlopen
- duurzame voeding en stadslandbouw
- geïntegreerde aanpak voor een duurzame stad
- dierenwelzijn

Omdat al deze activiteitendomeinen onder één noemer zijn gegroepeerd, kunnen we ze op een transversale en niet-gesegmenteerde manier behandelen, waarbij wij de competenties bundelen en synergiën tot stand brengen om de taken van onze administratie zo goed mogelijk te vervullen.

2.2. ONZE OPDRACHTEN

BEWUSTMAKING, ADVIESVERLENING EN ONDERSTEUNING

Wij ondersteunen de Brusselaars, ondernemingen en overheidsinstellingen om hen te helpen bij het beschermen van het milieu en stappen te zetten naar een milieu- en energietransitie.

OPERATIONELE EN CONCRETE FUNCTIES

Wij helpen bij de natuurontwikkeling in Brussel door de aanleg en het beheer van de groene ruimten, de natuurgebieden, de bossen en de waterlopen. Zo is Leefmilieu Brussel rechtstreeks betrokken bij het ontwerp, de aanleg en het onderhoud van het Brusselse stadslandschap. Wij staan ook in voor het onthaal, de informatie en de ondersteuning van de verschillende doelgroepen die van deze ruimten gebruik maken.

ONS STANDAARD TAKENPAKKET

Als milieu- en energiedienst in het Brussels Gewest zijn wij verantwoordelijk voor het volgende:

- Wetgeven: voorbereiding en opstelling van ontwerpen van reglementering volgens de richtlijnen en onder het gezag van de regering.
- Vergunnen: conform het reglementaire kader leveren wij verschillende soorten administratieve vergunningen af in de domeinen milieu en energie.
- Controleren/inspecteren: we gaan na of de milieuwetgeving wordt nageleefd en vervullen de rol van milieu-inspecteur in Brussel.
- Gegevens verzamelen ter ondersteuning van de vervulling en ontwikkeling van al deze taken.

2.3. ONZE ORGANISATIE

De 1.194 personeelsleden van Leefmilieu Brussel beheren 2.325 ha gewestelijke groene ruimten (525 ha parken en 1.800 ha bossen, natuurreservaten en seminatuurlijke sites), 40.000 m² gebouwen² waar administratief of operationeel personeel werkt, verspreid over meer dan 90 sites, en 300 eigendommen in de inventaris van het klein erfgoed.

Ga voor meer informatie naar [de website van Leefmilieu Brussel > Over Leefmilieu Brussel](#)

² Waaronder de administratieve zetel op de site van Thurn & Taxis, met 17.632 m², 748 VTE (voltijds-equivalente) administratieve medewerkers op 16.01.2023 (699 VTE in 2020 en 718 VTE in 2021). Het volledige personeelsbestand van Leefmilieu Brussel was 1 153 VTE op 16.01.2023 (1 070 in 2019, 1 090 in 2020 en 1 135 in 2021).

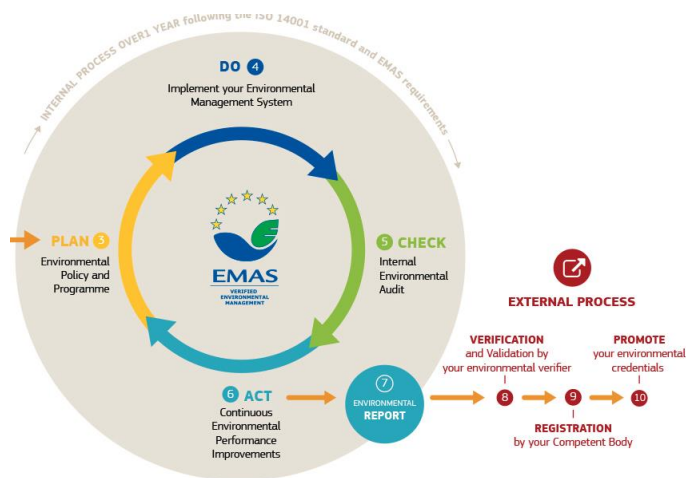
3. ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM

Sinds 2014 volgt Leefmilieu Brussel het Europese EMAS-systeem (Eco Management and Audit Scheme) om de voorbeeldfunctie van haar milieumanagementsysteem (MMS) te garanderen.

Op die manier zorgt Leefmilieu Brussel ervoor dat bij haar activiteiten op een coherente en geïntegreerde manier rekening wordt gehouden met het milieu.

Gelet op het ontbreken van beschikbare groene ruimten op de administratieve zetel, werd de **biodiversiteit** niet opgenomen in de milieuanalyse of in de Milieuverklaring, wegens niet toepasbaar op onze situatie.

3.1. DE PLAN-DO-CHECK-ACT-AANPAK

PLAN

- Een grondige **milieuanalyse** van de milieuaspecten, het effect en de resultaten op milieuvlak van onze activiteiten en diensten. De meest significante aspecten worden in aanmerking genomen om onze prioriteiten en doelstellingen te bepalen.
- Het **reglementair register** inventariseert alle wettelijke vereisten en andere eisen die van toepassing zijn op het gebouw van de administratieve zetel, op de site van Thurn & Taxis.
- De definitie van een milieuprogramma en een actieplan.
- **Een milieumanagementsysteem** dat de organisatorische en operationele structuur beschrijft die wordt geïmplementeerd om onze milieudoelstellingen te bereiken.

DO

- **Thematische referentiepersonen** en/of **werkgroepen** verzekeren de implementatie van het milieuprogramma en het actieplan van Leefmilieu Brussel.

CHECK

- De **Milieuaudit**, uitgevoerd door een intern team van 15 eco-auditors, bestaat uit een systematische, gedocumenteerde, periodieke en objectieve evaluatie van de milieuprestaties van Leefmilieu Brussel, het managementsysteem en de procedés ter bescherming van het milieu. Hij omvat de opvolging van indicatoren in overeenstemming met het [sectorale referentiedocument](#)³.

³ Referentiedocument betreffende beste milieubeheerpraktijken, sectorale milieuprestatie-indicatoren en benchmarks voor topprestaties voor de overheidssector ([hyperlink](#))

ACT

- Met de **Directiebeoordeling** kan verslag uitgebracht worden over de doeltreffendheid van het EMS aan de Directieraad van Leefmilieu Brussel en kunnen de milieudoelstellingen indien nodig bijgestuurd worden.

REGISTRATIE

- Na verificatie en validatie van het EMS en de Milieuverklaring door een geaccrediteerde verificatieinstantie, wordt Leefmilieu Brussel geregistreerd op de Europese lijst bij het departement *Omgeving* van de Vlaamse Overheid, overeenkomstig het samenwerkingsakkoord van 12 mei 2017⁴.

3.2. SIGNIFICANTE MILIEUASPECTEN

Het milieumanagementsysteem van Leefmilieu Brussel bestaat uit twee delen: de directe aspecten (intern beheer) en de indirecte aspecten (taken). De directe aspecten hebben betrekking op het interne beheer, terwijl de indirecte aspecten taken zijn die door Leefmilieu Brussel worden beheerd en die in het bijzonder verband houden met ons intern ecobeheer.

Er werd gebruik gemaakt van een procesregister om de milieuaspecten, de relevante belanghebbenden en de betrokken milieuthema's te identificeren. Elke proces-subactiviteit wordt getoetst aan 6 criteria (frequentie, materiaalstroom, nalevingsverplichtingen, beheersing, praktijken, risico's en opportuniteiten). Op basis van de gegeven antwoorden wordt een score berekend om te bepalen of het milieuaspect als significant moet worden beschouwd. Een niet-naleving van de voorschriften maakt het milieuaspect automatisch significant.

De directe activiteiten met een significant effect op het milieu zijn de volgende:

- Digitaal gebruik van onze activiteiten
- Beheer van al dan niet intern georganiseerde evenementen
- Communicatie en sensibilisering omtrent de milieu-uitdagingen
- Gebruik van het wagenpark
- Mobiliteit van het personeel
- Aankoop en distributie van leveringen en diensten⁵
- Afvoer van afvalstoffen
- Exploitatie van levensmiddelenconcessies
- Energie- en waterverbruik
- Bouw en renovatie van het erfgoed

De indirecte activiteiten met een significant effect op het milieu zijn de volgende:

- Beheer van het groene netwerk
- Coördinatie van het Brusselse ecologische netwerk
- Beheer van de groene infrastructuur
- Beheer van het bomenpatrimonium
- Strategie voor bosbeheer
- Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwood
- Sturing van het klimaatbeleid van het BHG
- Instandhouding van de beschermde soorten en habitats
- Verslag over de staat van het leefmilieu

Voor elk significant milieuaspect wordt een strategische doelstelling geformuleerd en vervolgens een actieplan.

⁴ Belgisch Staatsblad van 10 september 2018

⁵ Papier, hout en huishoudelijke producten vormen geen significant verbruik op de hoofdzetel van Thurn & Taxis en de overeenkomstige indicatoren zijn derhalve niet opgenomen in de milieuverklaring van LB.

3.3. EMAS TOEPASSINGSGEBIED

Al de activiteiten en opdrachten van Leefmilieu Brussel in de hoofdzetel, gebouw gelegen op de vestiging van Thurn & Taxis, Havenlaan 86 C te 1000 Brussel.

3.4. VERKLARING INZAKE NALEVING VAN DE REGELGEVING EN VOORBEREIDING OP NOODSITUATIES

Leefmilieu Brussel beschikt over een krachtig instrument voor reglementair toezicht waarmee het elke nieuwe reglementaire bepaling kan behandelen die van toepassing is op de technische inrichtingen die ze beheert, door het volgende na te gaan:

- De relevantie van de bepaling voor de geëxploiteerde inrichtingen
- De overeenstemming van de betrokken inrichtingen met de bepaling
- De tijdige aanpassing om conform te zijn

Wanneer een nieuwe reglementaire milieubepaling wordt gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie of in het Belgisch Staatsblad, gebeurt het volgende:

- ⇒ Het toezichtsinstrument stelt de beheerder binnen een maand na de bekendmaking in kennis.
- ⇒ Binnen de maand die volgt wordt voor de nieuwe bepaling een status vastgesteld ('ter informatie', 'te controleren', 'niet van toepassing', 'niet conform' of 'conform').
- ⇒ Er wordt een verantwoordelijke aangewezen, een beschrijving van de te ondernemen actie, een termijn voor de voltooiing ervan en een indicator of een bewijs van conformiteit.

Naast de verplichte controles die ten minste tweemaal per jaar worden uitgevoerd, worden alle technische installaties aan een quick-check onderworpen. In het schriftelijke verslag worden alle gevallen van niet-conformiteit vermeld en wordt aangegeven welk gevolg eraan moet worden gegeven.

Elke niet-conformiteit die tijdens een bewakingsronde wordt vastgesteld of door een medewerker in de dagelijkse gang van zaken in het gebouw wordt gemeld, wordt geregistreerd. Als de niet-conformiteit verband houdt met een milieuaspect, wordt ze in het actieplan opgenomen, voor een oplossing toegewezen en aan het eind van de behandelingsprocedure afgesloten.

Elke noodsituatie wordt prioritair behandeld, met voortdurende evaluatie tijdens het oplossen van het dringende probleem dat door een onvoorziene factor is veroorzaakt.

De zetel van Leefmilieu Brussel beschikt over een milieuvergunning voor de site van Thurn & Taxis. De basisvergunning van 25.1.2012 draagt beslissingsreferentie 355410.

De aanhangsels zijn de beslissingen:

- 557848 van 10.03.2015 (dossier 559498 - Splitsing)
- 560220 van 03.05.2016 (dossier 589803 - Wijziging 1)
- 560220 van 07.12.2016 (dossier 612587 - Wijziging 2)
- 604194 van 24.10.2018 (dossier 698839 - Wijziging 3)

Wij leven de toepasselijke milieuvoorschriften na, en in het bijzonder de voorwaarden die zijn bepaald in de milieuvergunning en de wijzigingen daarvan.

4. MILIEUMANAGEMENTVERKLARING

MILIEUMANAGEMENTVERKLARING VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

Sinds haar oprichting in 1989 werkt de administratie van Leefmilieu Brussel voortdurend aan het **voorkomen van verontreiniging** en het **beschermen van het leefmilieu** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de levenskwaliteit van haar bevolking te beschermen. Ze verzekert gediversifieerde opdrachten om milieuhinder te bestrijden, duurzaam bouwen aan te moedigen, de energieprestaties te verbeteren en het beheer van afval en groene ruimten te versterken. Het engagement voor het leefmilieu is een fundamentele waarde die door alle medewerkers en medewerkers wordt gedeeld.

Om de coherentie te kunnen garanderen tussen het beheer van Leefmilieu Brussel en de doelstellingen die in het raam van haar opdrachten worden nagestreefd, heeft de Directieraad sinds 1998 een **milieubeheerbeleid** gevoerd dat van toepassing is op de sites die door de personeelsleden worden gebruikt. Sinds 2014 is de hoofdzetel van Leefmilieu Brussel gevestigd in een **milieuvriendelijk gebouw** op de Thurn & Taxis-site: een modern werkkader dat het mogelijk maakt de ecologische voetafdruk van haar activiteiten te beperken.

Leefmilieu Brussel optimaliseert ook haar milieubeheer door het aannemen van de **Europese EMAS-verordening**. Deze aanpak heeft betrekking op de activiteiten die een **directe effect** hebben en die in de hoofdzetel worden verwezenlijkt, evenals op de activiteiten die een **indirecte effect** hebben, in het bijzonder de volgende opdrachten:

- aansturen van de **koolstofneutraliteit** van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- consolideren en ontplooiën van het **groene netwerk**;
- veralgemenen van het ecologisch beheer van de **groene infrastructuur**;
- ontplooiën van de strategie voor een **duurzaam bosbeheer**;
- uitvoeren van het **Gewestelijk Structuurschema** van het Zoniënwoud;
- versterken van het **Brussels ecologisch netwerk**;
- ecologisch en doordacht beheer van het **bomenerfgoed**;
- monitoring en **publicatie van de staat van het Leefmilieu**;
- beheren en garanderen van de **instandhouding van de beschermde soorten en habitats**.

Het milieubeheerproces bestaat uit:

- de organisatie **koolstofarm** maken;
- het **vastgoedpatrimonium** op een duurzame en circulaire manier ontwikkelen;
- de **milieu-impact** van het **wagenpark** verminderen;
- de **duurzame mobiliteit** van het personeel vergroten;
- de **aankopen duurzaam en circulair** maken;
- digitale soberheid** in de organisatie invoeren;
- de **interne afvalstoffen** als een **grondstof** beheren;
- het **water-, gas- en elektriciteitsverbruik** van de hoofdzetel beperken;
- een **Good Food-aanbod** in de concessies garanderen;
- intern duurzaam gedrag** promoten;
- het **beleid van duurzame evenementen** versterken.

Om dit milieubeheerproces te verzekeren, verbindt Leefmilieu Brussel zich ertoe:

- te handelen in **overeenstemming met de milieuwetgeving** die van toepassing is op haar activiteiten en met eventuele andere eisen;
- elke soort van **verontreiniging actief te voorkomen**;
- de nodige **menselijke en budgettaire middelen te investeren**;
- de **milieuprestaties voortdurend te verbeteren**;
- werkgroepen** te organiseren die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers en vertegenwoordigsters van de diensten die bij de thema's betrokken zijn;
- het **personeel te sensibiliseren, te informeren en bij het proces te betrekken** zodat iedereen kan bijdragen tot een optimaal milieubeheer;
- de **leveranciers en onderaannemers** aan te moedigen om de milieu- en veiligheidsinstructies te respecteren;
- een **jaarlijks milieuprestatierapport** te publiceren.

Vanaf 2022 wil Leefmilieu Brussel haar milieubeheer verder versterken door **tegen 2030 een 'zero koolstof'-strategie** en een **aanpassing aan de klimaatverandering** voor de instelling aan te nemen en uit te voeren.

DATUM
11.02.2022

LEDEN VAN DE DIRECTIERAAD

5. ONS MILIEUPROGRAMMA

Ref.	Strategische doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2022 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
Strategische doelstellingen inzake intern beheer					
OD 38.2	Onze organisatie koolstofarm maken	kg CO ₂ e/VTE	Min 5%	Ecopraktijken	Activiteiten met direct effect op alle sites van Leefmilieu Brussel.
OD 37.1	Onze vastgoedportefeuille op een duurzame en circulaire manier ontwikkelen	% projecten waarin milieuoverwegingen geïntegreerd zijn	75% van de projecten	Architectuur	
OD 38.1	Het milieu-effect van ons wagenpark verminderen	Gemiddelde ecoscore van de vloot	Plus 10%	Mobiele uitrusting Duurzame mobiliteit	
OD 38.2	De duurzame mobiliteit van ons personeel verbeteren	kg CO ₂ e/VTE	Min 10%	Mobiele uitrusting Duurzame mobiliteit	Activiteiten met direct effect uitgevoerd in Thurn & Taxis
OD 23.2	Onze aankopen duurzaam en circulair maken	% duurzame overheidsopdrachten met verlenging in aantal	75% van de overheidsopdrachten	Algemene aankopen Overheidsopdrachten	
		% duurzame overheidsopdrachten met verlenging in bedrag	30% van de overheidsopdrachten		
SD 31 - SD 18	Een benadering van digitale soberheid integreren in onze organisatie	% van het personeel dat gesensibiliseerd is voor digitale soberheid	10%	Digitale transformatie	
		# georganiseerde activiteiten in het kader van de sensibilisering voor digitale soberheid	5 activiteiten		
		# VTE's ingezet als referentiepersoon digitale soberheid van Leefmilieu Brussel (in totaal)	1 VTE		
		# VTE's dat zich toelegt op digitale soberheid binnen de Onderafdeling ICT (in totaal)	0,25 VTE		

Ref.	Strategische doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2022 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
Strategische doelstellingen inzake intern beheer					
SD 26	Intern afval beheren als een hulpbron	% terugwinbaar afval (in m ³)	65% van het afval is terugwinbaar (in m ³)	Ecopraktijken	Activiteiten met direct effect uitgevoerd in Thurn & Taxis
OD 38.2	Het energieverbruik in onze administratieve zetel verminderen	kWh/m ²	min 3% voor T&T	Facility Management T&T	
OD 38.2	Het waterverbruik in onze administratieve zetel verminderen	m ³ /VTE	min 3% voor T&T	Facility Management T&T	
OD 24.5	Het Good Food-aanbod van onze concessies garanderen	% concessies die voldoen aan de Good Food-criteria ⁶	100%	RestoBEL Territoriale evenementen	Activiteiten met direct effect uitgevoerd in Thurn & Taxis en in 8 gewestelijke parken
OD 23.1	Duurzaam gedrag intern promoten	Aantal mededelingen/jaar	Eco-communicatie voor elk thema: mobiliteit, energie, afval, voeding en EMAS-resultaten	Ecobeheer Interne communicatie	Activiteiten met direct effect uitgevoerd in Thurn & Taxis
		Minimaal 1 mededeling over EMAS-ecoprestaties/jaar			
OD 23.3	Ons beleid inzake duurzame evenementen versterken	% eco-evenementen	100% eco-evenementen georganiseerd door LB of haar concessies	BEL-dienst Territoriale evenementen	Activiteiten met direct effect uitgevoerd in Thurn & Taxis en in de gewestelijke parken
			60% eco-evenementen georganiseerd op de door LB beheerde locaties		

⁶ De 5 Good Food-vereisten ([hyperlink](#))

Strategische doelstellingen - taken

Ref.	Strategische doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2022 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
OD 14.3	De koolstofneutraliteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sturen	• K ton CO2 • Goedkeuring van een nieuw Lucht-Klimaat-Energieplan voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023	• Vermindering van de broeikasgassen met 40% in 2030, 67% in 2040 en 90% in 2050 • Lucht-Klimaat-Energieplan goedgekeurd in 2023	Planning	Taken met indirecte effecten
OD 15.1	Het groene netwerk consolideren en uitrollen	Beschikken over een door de overheid goedgekeurd document over een groene-netwerkstrategie	Groene-netwerkstrategie goedgekeurd door de regering	Territoriale kennis	
OD 19.4	Het ecologische beheer van de groene infrastructuur veralgemenen	* Oppervlakte die pas laat wordt gemaaid (m²) (% t.o.v. situatie in 2020 (referentiejaar: 155 600 m²)) * Oppervlakte met ecobegrazing (m²) (% t.o.v. situatie in 2020 (referentiejaar: 45 000 m²))	100% van het referentiejaar (2020) 100% van het referentiejaar (2020)	Onderafdeling GR-beheer Natuurontwikkeling	
OD 36.1	De strategie voor duurzaam bosbeheer uitrollen	• Fytosanitaire opvolging van beuken en eiken • Opvolging van de reeënpopulatie (IKA) • % dood hout in het bos • Honden aan de leiband	• Beschikken over het jaarverslag van de fytosanitaire opvolging • De populatie op het niveau van 2008 houden: 1 ree/km² • 25 m³ dood hout/ha • 100% van de honden aan de leiband	Bossen	
OD 36.2	De Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwoud implementeren	Jaarverslag ter opvolging van de Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwoud	Beschikken over het jaarverslag ter opvolging	Bossen	

Strategische doelstellingen - taken

Ref.	Strategische doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2022 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
OD 19.3	Het Brusselse ecologische netwerk versterken	• Aantal burgerprojecten en bedrag (subsidies) • Aantal adviezen voor MV uitgebracht door Leefmilieu Brussel	* Bedrag burgerprojecten: 100% van het referentiejaar (2021) - aantal: 10 projecten/jaar * Aantal behandelde adviezen: 100% antwoorden op verzoeken om advies van de afdeling Vergunningen van Leefmilieu Brussel	Strategie en projecten	Taken met indirecte effecten
OD 17.3	Het bomenbestand ecologisch en rationeel beheren	• % van de dekking van de fyto-sanitaire inventaris • Aantal beoordeelde bomen/jaar • Aantal aanplantingen	* 88% van de oppervlakte van het BHG geïnventariseerd in 2021 * 9.500/jaar * Aantal aanplantingen: 396 760 (bestellingen 2020 - te handhaven niveau)	Onderafdeling GR-beheer Onderhoud Zone West	
OD 19.2	De instandhouding van beschermde soorten en habitats beheren en waarborgen	* Aantal studies (Instandhouding van de soorten) * Door een gevalideerd beheerplan bestreken oppervlakte (m²) (referentie: in 2021 bestreken m²)	* Aantal uitgevoerde studies 2 à 3/jaar * 150% ten opzichte van het referentiejaar (2021)	Natuurontwikkeling Biodiversiteit en territoriale kennis	Taken met indirecte effecten
OD 28.3	Verslag uitbrengen over de staat van het leefmilieu	Afsluiting van de samenvatting van de staat van het leefmilieu	Samenvatting van de afgesloten staat van het leefmilieu	Rapportering en milieueffecten	

5.1. MILIEUDOELSTELLINGEN EN -RESULTATEN

5.1.1. ECOBEHEER VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

5.1.1.1. *Leefmilieu Brussel koolstofarm maken*

Context

Sinds haar oprichting hanteert Leefmilieu Brussel voor haar werking de principes inzake milieubeheer die ze promoot bij particulieren en ondernemingen in het Gewest. Gezien de klimaatuitdagingen wil Leefmilieu Brussel echter een stap verder gaan door te streven naar koolstofneutraliteit tegen 2050. Sinds 2013 heeft de Bilan Carbone® (koolstofbalans) van Leefmilieu Brussel betrekking op 3 domeinen of « scope » :

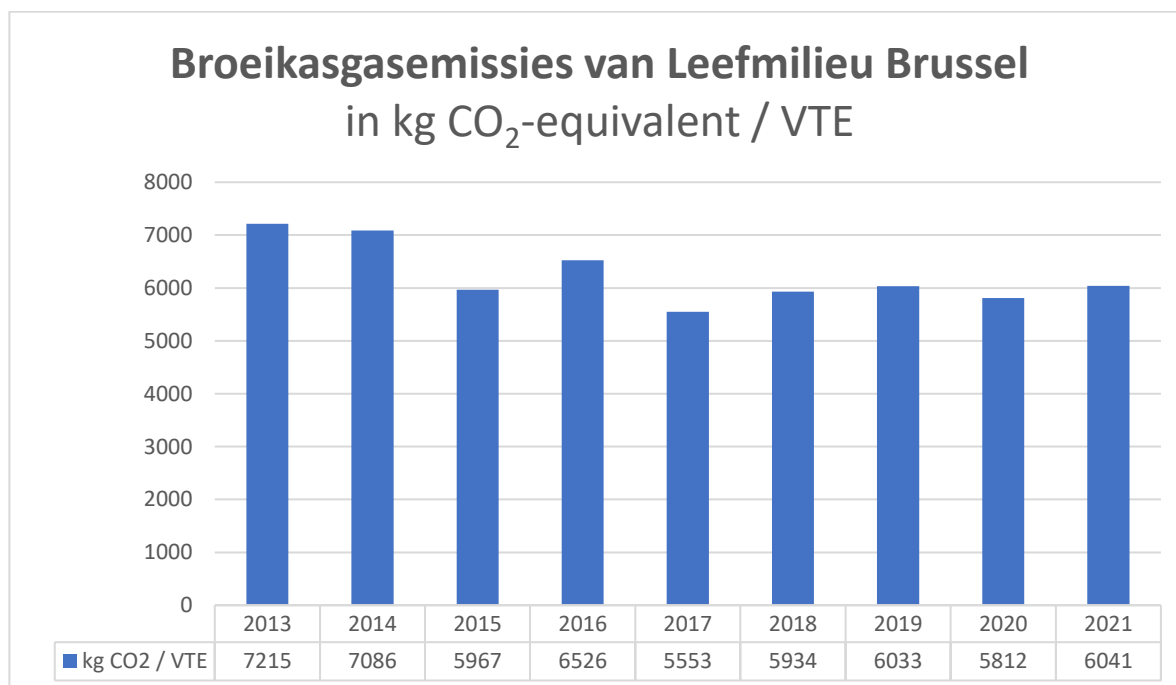
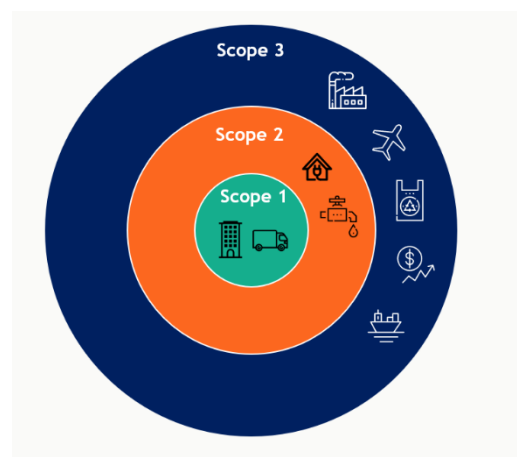
1. Directe uitstoot van broeikasgassen
2. Indirecte uitstoot met betrekking tot energie
3. Andere indirecte uitstoot

Na het uitvoeren van deze Bilan Carbone®⁷ en energie-audits van al haar activiteiten⁸ heeft Leefmilieu Brussel in 2022 een Koolstofarme Strategie voor 2050 opgesteld.

Milieudoelstellingen

- Tegen 2022 de koolstofuitstoot per VTE van Leefmilieu Brussel met 5% verminderen (referentiejaar 2019)

KPI's⁹

⁷ De Bilan Carbone® is een tool ontwikkeld door **ADEME** (Agence de l'Environnement et de la Maîtrise de l'Énergie), dat sinds 2011 wordt beheerd door de **ABC (Association pour la transition Bas Carbone)**.

⁸ Het toepassingsgebied van de Bilan Carbone® omvat alle activiteiten van Leefmilieu Brussel.

⁹ De gegevens voor 2022 zullen worden bekendgemaakt in de verklaring van 2024. VTE's worden vermeld in voetnoot 2 op bladzijde 9.

De absolute waarden in ton CO₂e voor Leefmilieu Brussel zijn als volgt:

Jaar	Ton CO ₂ e
2019	6 455
2020	6 335
2021	6 857

Positieve punten

- **Mobiliteit:** de broeikasgasemissies in verband met mobiliteit zijn teruggebracht van 13% tot 3% dankzij de vermindering van de professionele verplaatsingen.
- **Energie:** **de broeikasgasemissies in verband met energie zijn gedaald van 8% tot 7%** dankzij **een daling van het verbruik als gevolg van de 2 jaren pandemie.**

Negatieve punten

- **Aankoop:** de broeikasgasemissies in verband met de aankopen zijn gestegen van 29% tot 39%, gezien de moeilijkheid om tussenbeide te komen voor dit punt. Er zijn weinig gegevens beschikbaar over de broeikasgasemissies van de aankopen.
- **Vaste activa:** **de broeikasgasemissies in verband met de vaste activa zijn gestegen van 43% tot 46% als gevolg van de toename van het aantal gebouwen, auto's en investeringen in kantooormateriaal en IT-apparatuur.**

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Een koolstofarme strategie en aanpassing aan de klimaatverandering **opstellen** (1^e semester 2022)
- De werkgroepen coördineren door operationele doelstellingen, actieplannen en indicatoren vast te stellen (2^e semester 2022)
- Het actieplan (166 acties) aan de directieraad voorstellen (september 2022)

Toekomstige uitdagingen

- Portefeuille-, programma- en projectbladen opstellen voor de 166 acties
- De budgetten, de acties en de prioriteiten beter bepalen voor de komende 5 jaar
- De Koolstofarme Strategie en de aanpassing aan de klimaatverandering integreren in het EMAS-systeem

5.1.1.2. *Het vastgoedpatrimonium op een duurzame en circulaire manier ontwikkelen*

Context

De uitgebreide, groeiende en vaak verouderde vastgoedportefeuille van Leefmilieu Brussel bestaat uit ongeveer 190 gebouwen, met een totale oppervlakte van bijna 40.000 m². Deze gebouwen houden direct of indirect verband met de uitoefening van de bevoegdheden van de dienst, en voornamelijk met het beheer van de groene ruimtes en de bossen. Vele bevinden zich op beschermde sites en in Natura 2000-gebieden en vallen dus onder specifieke wetgeving.

Leefmilieu Brussel bereidt zich voor op de klimaattransitie door renovatie- of nieuwbouwprojecten uit te voeren met 4 doelstellingen:

1. Grote technische sites duurzaam renoveren
2. Actief meewerken aan de verschillende programma's en transversale thema's die binnen de organisatie worden ontwikkeld
3. De activiteiten in de groene ruimten stimuleren via de onthaalstructuren
4. Het erfgoed valoriseren en restaureren

De renovatieprioriteiten en de planning en budgettering ervan worden in een meerjarenplan vastgesteld.

Milieu doelstellingen

⇒ Tegen 2023 zal 75% van de architectuurprojecten milieuoverwegingen omvatten.

Elk project is uniek en voor elk project wordt geanalyseerd welke de meest geschikte milieu- of circulariteitsmaatregelen zijn, op basis van de richtlijnen in de Gids Duurzame Gebouwen of de BATEX-voorbeeldgebouwen.

KPI's

- Realisatiegraad van het vijfjarenplan: aantal werven in uitvoering/aantal werven voorzien in het vijfjarenplan voor investeringen in het erfgoed $28/30 = 0,933$
- % projecten waarin milieuoverwegingen geïntegreerd zijn: gegevens nog niet beschikbaar in 2022

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- 2022: Bouw van een nieuw passiefgebouw voor het Liedekerkepark, met een oppervlakte van 89,5 m²

Toekomstige uitdagingen

Het meerjarenplan voortzetten, met focus op 5 projecten:

- Een volledige architectuuropdracht voor een loopbrug aan het Weststation - SVC3-project (Citydev)
- De verbouwing van de Ketelhoeve in het Pedepark (project Boerenbruxelpaysan - EFRO)
- De renovatie van het paviljoen Vanaudenhove in het Elisabethpark
- De renovatie van de site van Brigade II aan de rand van het Zoniënwood (voltooiing in 2027)
- De renovatie van het industriegebouw Ackermans aan de Materialenkaai

5.1.1.3. De milieueffecten van het wagenpark verminderen

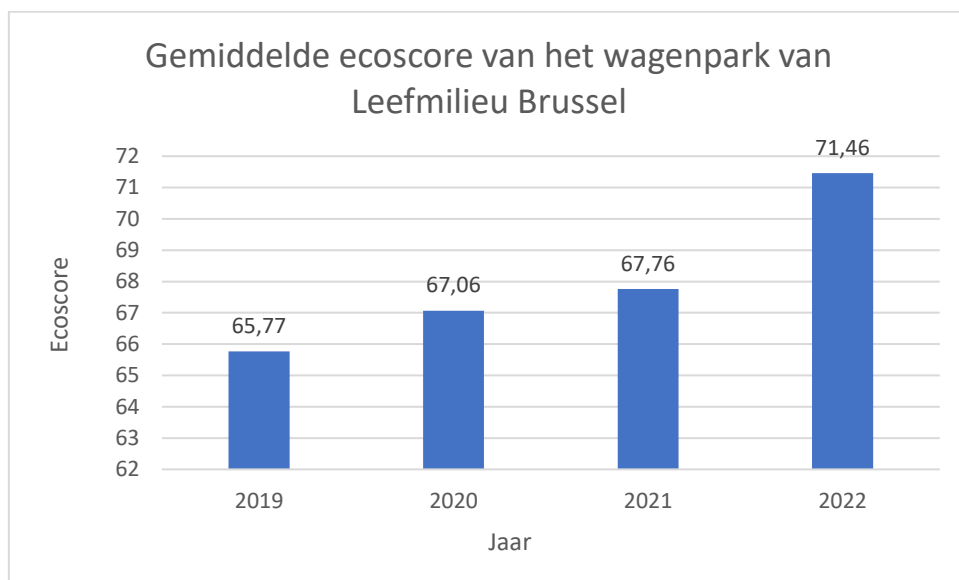
Context

Leefmilieu Brussel beschikt over een wagenpark van 139 voertuigen, die regelmatig worden vernieuwd om hun kwaliteit en veiligheid te garanderen. Aangezien het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een *lage-emissiezone* (LEZ) is, kadert deze vernieuwing ook in het streven naar een aanzienlijk hogere ecoscore van de vloot.

Milieudoelstellingen

- ⇒ De gemiddelde ecoscore van het voertuigenpark met 10% verhogen (referentiejaar 2019 - streefcijfer 2022)
- ⇒ Waar mogelijk de voertuigen die door de LEZ worden verboden vanaf 2022 vervangen door elektrische voertuigen

KPI's

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Telematicasoftware voor alle voertuigen, om het reële gebruik van het wagenpark te kunnen vaststellen; geïnstalleerd en volledig operationeel
- Aankoop van twee nieuwe voertuigen: een dieselwagen met laadkraan en een 100% elektrische wagen met laadklep.
- Buitendienststelling van 12 oude voertuigen

Toekomstige uitdagingen

- Vernieuwing van de volgende voertuigen waarvoor een LEZ-verbod geldt (jaren 2025, 2028, 2030, 2033, 2036 en 2038)
- **DE VOERTUIGEN VERVANGEN DOOR PAARDEN EN FIETSEN IN DE PARKEN**

5.1.1.4. *Meer gebruik maken van duurzame mobiliteit*

Context

Door zich te concentreren op een modale verschuiving, via de toepassing van het STOP-principe, wil Leefmilieu Brussel de uitstoot verminderen van broeikasgassen en andere vervuilende stoffen die verband houden met de verplaatsingen die door deze activiteiten wordt veroorzaakt. Leefmilieu Brussel zet zich sinds enkele jaren in voor de promotie van het fietsgebruik (fietsvergoeding, uitgebreide fietsenstalling, sensibiliseringsacties, beschikbare fietsen, hersteldiensten enz.). Elk personeelslid beschikt ook over een gratis abonnement op het openbaar vervoer naargelang van zijn woonplaats.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Tegen 2022 de koolstofemissies die verband houden met de verplaatsingen van ons personeel met 10% verminderen (referentiejaar 2019)

KPI's

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Organisatie van een mobiliteitsweek
- Verbetering van het onderhoud van privé- en bedrijfsfietsen
- Aankoop van nieuwe fietsen : 44 ISY-bike- en 30 Ahooga-fietsen, die beter zijn aangepast aan de behoeften van met name de parkwachters

Toekomstige uitdagingen

- Sensibiliseringscampagnes rond actieve mobiliteit organiseren (meermaals per jaar)
- De reparatie en het onderhoud van privéfietsen (één keer per jaar) en bedrijfsfietsen (meermaals per jaar) organiseren
- Maatregelen nemen met betrekking tot de veiligheid en toegankelijkheid van de zetel van Leefmilieu Brussel
- De fietsinfrastructuur op de externe sites uitbreiden (2023-2024)

5.1.1.5. De interne aankopen duurzaam en circulair maken

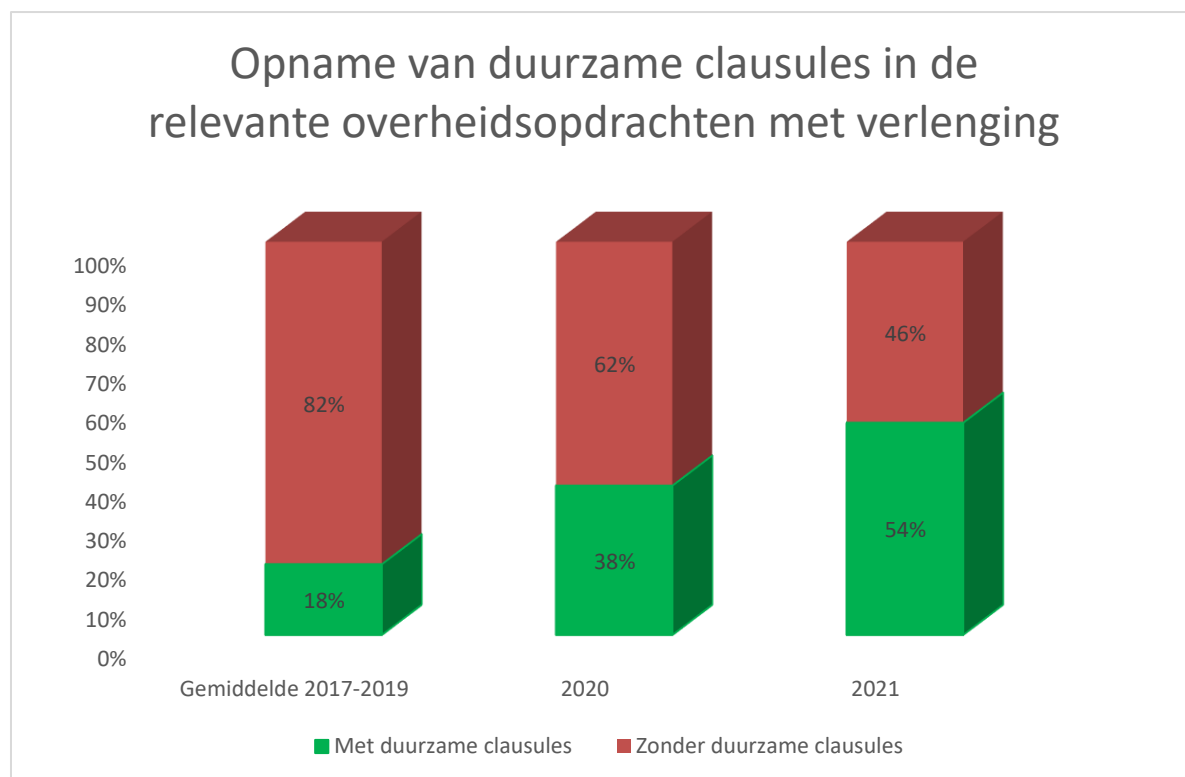
Context

In België worden elk jaar 20.000 overheidsopdrachten uitgeschreven, voor een totaalbedrag van 40 tot 50 miljard euro, wat meer dan 15% van het bbp vertegenwoordigt. Leefmilieu Brussel is zich bewust van haar voorbeeldfunctie en integreert ecologische, circulaire, sociale en ethische criteria in haar opdrachten. Deze criteria, die in elke fase van de gunning van de overheidsopdracht worden toegepast, hebben tot doel bij de gunning van een opdracht meer rekening te houden met het milieu en de arbeidsomstandigheden.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Tegen 2032 integratie van duurzaamheidscriteria in 30% van de relevante overheidsopdrachten¹⁰ met verlenging
- ⇒ Tegen 2022 75% van het bedrag van de relevante overheidsopdrachten met verlenging toewijzen aan duurzame overheidsopdrachten

KPI's¹¹

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Duurzaam inkopen via overheidsopdrachten:
- o Onderhoudsproducten
 - o Duurzame catering
 - o LEZ - kipper/kraanwagens & 4x4 Pickups
 - o Tuinbouwmachines: thermisch en elektrisch
 - o Persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM)

¹⁰ Overheidsopdrachten die gunstig zijn voor de integratie van duurzame clausules

¹¹ In afwachting van de gegevens van 2022: de resultaten zullen in 2024 worden bekendgemaakt.

- o Duurzame koffiemachines en fontein
- o Leasing van elektrische en thermische voertuigen via centrale aankoop
- o Kantoorbenodigdheden via centrale aankoop
- o Elektrische bedrijfswagens
- o Reiniging van werkkleding en PBM's
- o Promotieartikelen
- o Elektrische bestelwagens
- o Elektrische mountainbikes
- o Koffie, water voor het terrein, snacks (voeding)
- o Distributie van fietspakketten

Toekomstige uitdagingen

- De technische beheerders aanmoedigen om opleidingen rond duurzame aankoop te volgen
- Meer bekendheid geven aan de interne procedure voor duurzame overheidsopdrachten
- Audits ontwikkelen voor de leveranciers van duurzame overheidsopdrachten
- Het personeel sensibiliseren voor de strategie inzake duurzame overheidsaankopen
- De technische criteria voor overheidsopdrachten verbeteren en duurzame overheidsaankopen ontwikkelen
- Een nieuwe aankoopcentrale voor de leasing van elektrische voertuigen en de aankoop van fietsen voor de Brusselse besturen implementeren

5.1.1.6. Een benadering van digitale soberheid integreren bij Leefmilieu Brussel

Context

Wereldwijd vertegenwoordigt de digitale sector al 3,8% van de broeikasgasemissies (met een jaarlijkse groei van 6%) en 4,2% van het primaire energieverbruik. Om het hoofd te bieden aan deze exponentiële groei van het milieueffect van de digitalisering streeft Leefmilieu Brussel digitale soberheid na. Dit streven naar een voorbeeldwerking werd eind 2020 geformaliseerd door de aanstelling van verantwoordelijken voor Digitale Soberheid binnen de dienst Digitale Transformatie (voor in totaal 0,5 VTE) en is in eerste instantie gebaseerd op de sensibilisering van het personeel voor de verschillende effecten tijdens de hele levenscyclus van de digitale infrastructuur en voor de goede praktijken die moeten worden toegepast.

In twee jaar tijd is het onderwerp een integraal onderdeel geworden van de interne koolstofarme strategie en de activiteiten van de onderafdeling ICT. Hoewel meetinstrumenten nog ontbreken en de milieueffecten moeilijk te berekenen zijn, is er een verlangen naar voortdurende verbetering en leidt dit tot verstandige beslissingen die het effect van onze digitale diensten verminderen of matigen.

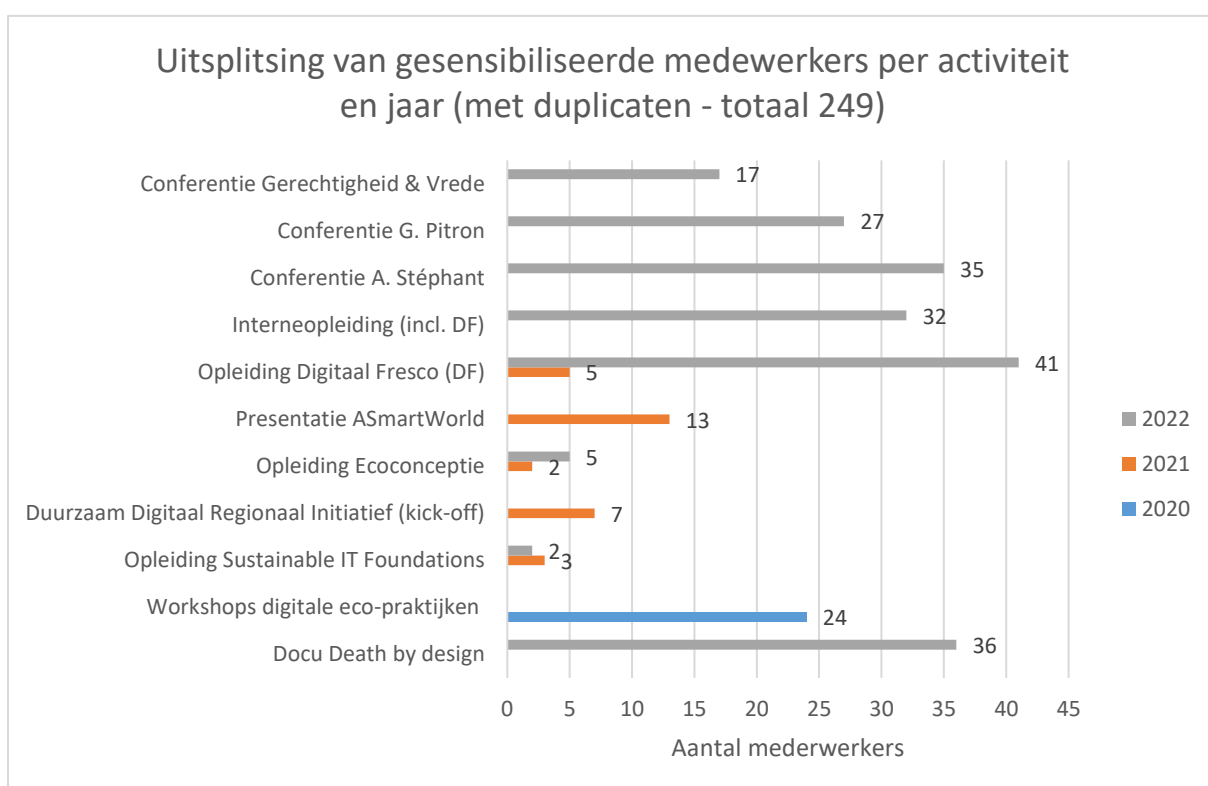
Milieudoelstellingen

Tegen 2022

- 10% van het personeel sensibiliseren voor digitale soberheid
- 5 voor iedereen toegankelijke sensibiliseringsactiviteiten rond digitale soberheid organiseren
- 1 VTE aanstellen als referentiepersoon inzake digitale soberheid bij Leefmilieu Brussel
- 0,25 VTE toewijzen aan digitale soberheid binnen de Onderafdeling ICT

KPI's

- 165 personen zijn sinds eind 2020 bewust gemaakt van de digitale uitdagingen en goede praktijken die moeten worden toegepast, d.w.z. ongeveer 13% van het personeel van LB.

- Aantal voor iedereen toegankelijke sensibiliseringsactiviteiten rond digitale soberheid

Activiteit die voor iedereen toegankelijk is
Workshops digitale eco-praktijken (2020)
Presentatie <i>A Smart World</i> (2021)
Documentaire <i>Death by design</i> (2022)
Conferentie Justice et Paix (2022)
Conferentie Aurore Stéphant (2022)
Interne opleiding (2022)
Conferentie Guillaume Pitron (2022)

- Aantal VTE's aangesteld als verantwoordelijken inzake digitale soberheid

Status	VTE
Status eind 2022	1,00
Status eind 2021	0,53
Status 2020	0,03

- Aantal VTE's dat binnen de onderafdeling ICT is toegewezen aan het thema digitale soberheid¹²

Status	VTE
Status eind 2022	0,2
Status eind 2021	0,01
Status 2020	0,01

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Een volwaardig thema in de koolstofarme strategie van LB
- Verfijning van het actieplan digitale soberheid (100 lijnen): 1/2 terugkerende activiteiten of lopende acties, 1/10 voltooide acties, 4/10 te starten acties
- Organisatie van 5 bewustmakingsactiviteiten voor alle administratieve medewerkers
- Actieve deelname aan 4 regionale werkgroepen Digitale Verantwoordelijkheid (2 collega's per WG) & leiden van 2 WG's
- Herziening van 2 regionale projectoproepen (BeCircular en Digital & Economic Transition) om meer digitale soberheidsprincipes op te nemen
- Integratie van ecodesignprincipes via externe ondersteuning in 2 digitale projecten (Be.website en MyPermitEnvironnement)
- Oprichting van een intern referentiedocumentatiecentrum over dit onderwerp
- Bijdrage aan de oprichting van de oproep tot partnerschappen voor de verwijdering van IT-apparatuur van regionale overheden
- Deelname van 2 collega's aan de externe opleiding «*state of the art & good practices*» over digitale verantwoordelijkheid en het behalen van een kenniscertificaat.
- Deelname van 5 collega's aan de externe opleiding «Ecodesign van digitale diensten»
- Deelname van 32 collega's aan de interne opleiding van 5 uur (inclusief een *Digital Fresco*)
- Behalen van 2 «*approved pro facilitator*» licenties voor het Digital Fresco

¹² ICT: Informatie- en communicatietechnologie

Toekomstige uitdagingen

- Bewustmaking van de problemen en goede praktijken die extern, binnen het Gewest, moeten worden ingevoerd
- Verder gaan dan bewustmaking en meer opleiding geven aan werknemers - inclusief ICT - over het onderwerp voor de directe toepassing van digitale projecten
- Praktische handleidingen opstellen ter ondersteuning van het ecologisch ontwerp van digitale diensten in het kader van digitale projecten
- Milieucriteria integreren in het beheer van digitale projecten
- Eisen definiëren en opleggen inzake de hoeveelheden verzamelde, opgeslagen en uitgewisselde gegevens
- De levensduur van apparatuur blijven verlengen door deze steeds minder vaak te vervangen: om de 6 jaar voor laptops vanaf 2023

5.1.1.7. Intern afval beheren als een hulpbron

Context

Het afvalbeheerbeleid van Leefmilieu Brussel heeft tot doel de hoeveelheid geproduceerd afval te verminderen door de overgang te maken naar een circulaire, lokale en koolstofarme economie. Dit omvat acties op het gebied van:

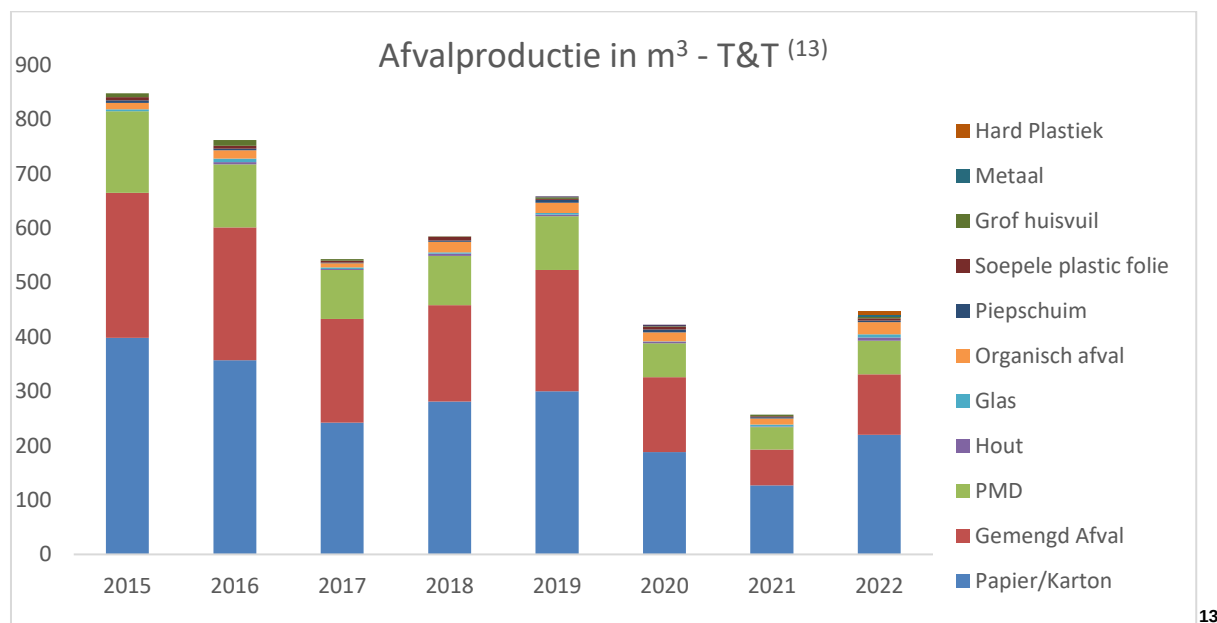
- Preventie door oververpakte producten en producten voor eenmalig gebruik te beperken
- Vervanging door de principes van de functionaliteitseconomie toe te passen
- Reparatie in onze werkplaatsen
- Hergebruik binnen onze diensten of extern met lokale verenigingen of Finshop
- Selectieve inzameling en recyclage van 16 afvalfracties

Dit beleid biedt bovendien de mogelijkheid om lokale banen te creëren en kosten te besparen voor de gemeenschap, met name door de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid in te roepen.

Milieudoelstellingen

Tegen 2022 65% van het afvalvolume terugwinnen door hergebruik, recyclage of biomethanisering

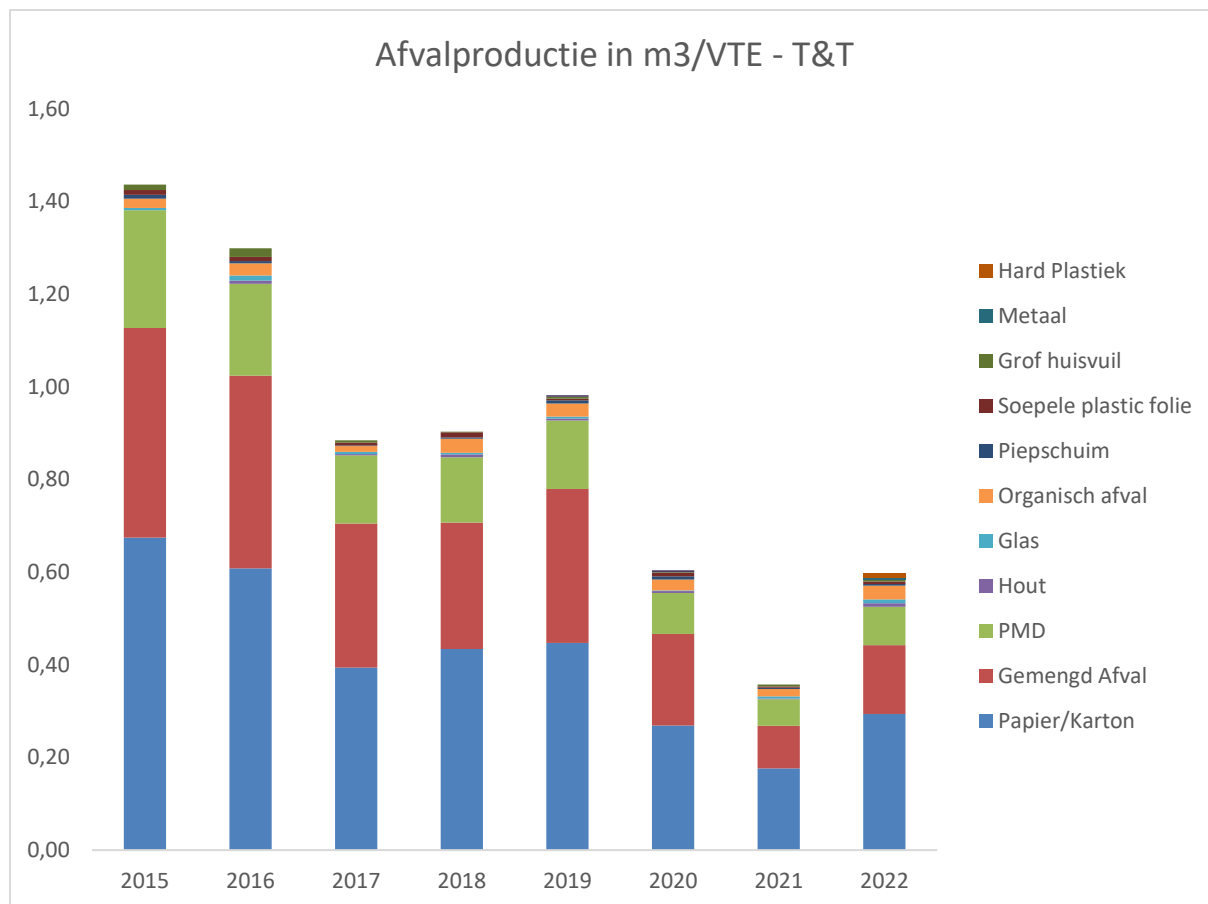
KPI's

13

¹³ De gegevens over de productie van gevaarlijk afval zijn niet significant (< 0,1 m³/jaar) en zijn niet opgenomen in de tabel over de productie van afval.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal m ³	847,9	762,1	543,2	585,0	658,6	422,3	257,0	447,3
Totaal m ³ /VTE.jaar	1,44	1,30	0,88	0,90	0,98	0,60	0,37	0,60
Recyclagepercentage	69%	68%	65%	70%	66%	67%	74%	75%

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Afronding van het contract met Usitoo
- Organisatie van de Europese Week van de Afvalvermindering
- Installatie van PMC-sortering op proef in de parken (Brigade 2, Bon Pasteur...)
- Organisatie van sortering in de kelders van het Koninklijk Pakhuis die toegankelijk zijn voor LB
- Communicatie aan het administratief personeel over afvalsortering
- Installatie van een sorteerinstallatie in Brigade 2
- Materialendok: hergebruik van ongebruikte materialen voor parken en tuinen (hout, roosters, klinkers)
- Sluiting van de sortering voor Terracycle-ophaling (schrijfinstrumenten)
- Terugwinning van onze kurken
- Verlenging van de levensduur van onze bosmaaiers

Toekomstige uitdagingen

- Het hergebruik van kantoomateriaal en recupmagazijn van Algemene aankopen organiseren
- Een procedure invoeren voor de valorisering van buiten gebruik gestelde voorwerpen
- Een proefproject lanceren voor de terugname van verpakkingen door de leveranciers
- Het beheer van sluikstorten in de gewestelijke parken en in het bos verbeteren
- De sortering van PMD in de parken verder organiseren
- De procedure voor het afvalbeheer op de externe sites verbeteren
- De herstelbaarheid verbeteren van bepaalde voorwerpen, zoals de afvalgrijper (Aankopen)
- Het beheer van mobiele telefoons aan het einde van hun levensduur verbeteren
- De levensduur van het materiaal/de investeringen verlengen

5.1.1.8. *Het energieverbruik in de administratieve zetel verminderen*

Context

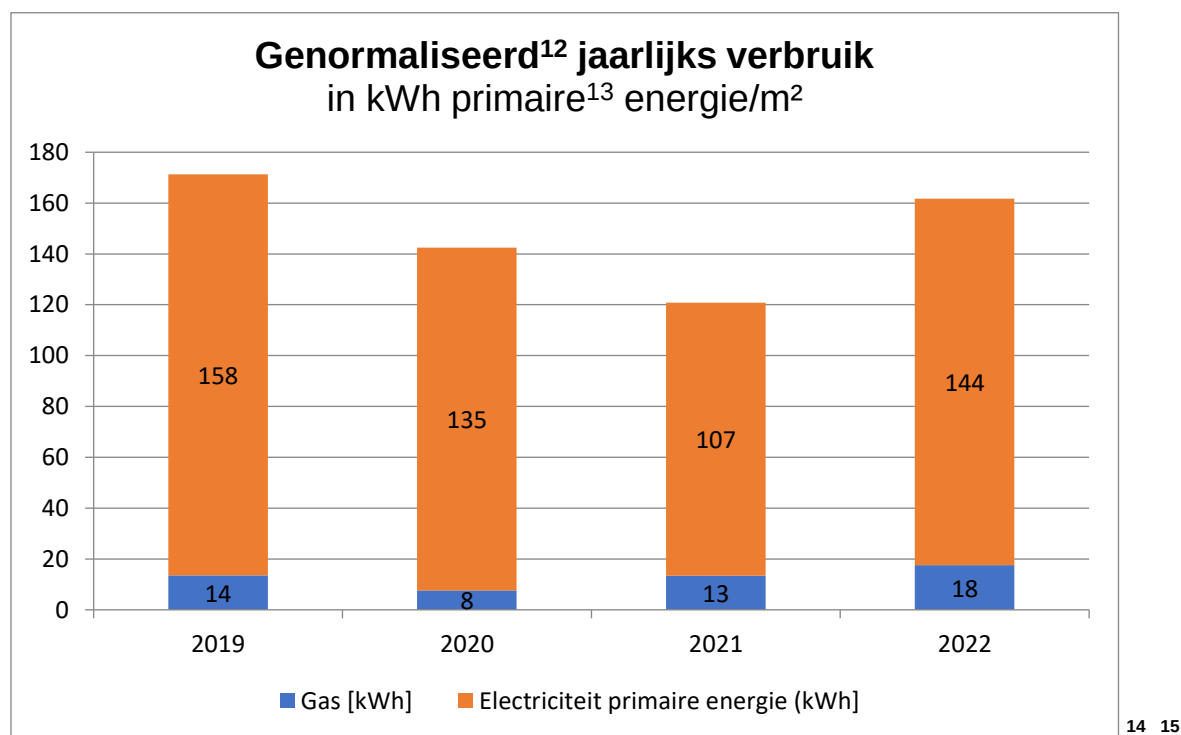
Het gebouw van de administratieve zetel van Leefmilieu Brussel is zeer energie-efficiënt ontworpen. Deze sterke maar complexe tool moet echter zorgvuldig worden opgevolgd, onderhouden en gereguleerd om de resultaten te optimaliseren. Leefmilieu Brussel wil ook het verbruik nauwkeuriger opvolgen, zowel wat elektriciteit als gas betreft. Aangezien het contract afloopt, is het onderhoud van de technische installaties in oktober 2021 toevertrouwd aan een nieuwe leverancier.

In 2022 heeft de nieuwe leverancier van facilitair onderhoud geholpen om de uitdagingen van continue verbetering van de werking van de installatie aan te gaan.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Tegen 2022 het elektriciteits- en gasverbruik van de administratieve zetel met 3% verminderen (referentiejaar 2019) : de doelstelling is bereikt wat betreft het elektriciteitsverbruik, maar ten koste van het gasverbruik. Storingen in de warmtepomp veroorzaakten namelijk een abnormaal gebruik van de ketel in de winter van 2021-2022, evenals in 2022-2023. Bovendien veroorzaakte een besturingsprobleem, zelfs wanneer de warmtepomp in orde was, een storing wanneer de vraag naar verwarmingsvermogen hoger was dan 240 kW (nominaal vermogen van de warmtepomp): in die gevallen nam de gasketel het over van de warmtepomp door deze uit te schakelen, in plaats van gewoon het beschikbare vermogen aan te vullen, zoals in theorie zou moeten. De oorzaak van deze storing wordt momenteel nog onderzocht en is tijdelijk « opgelost » door te voorkomen dat de gasketel energie levert voor de verwarming van het gebouw.

KPI's

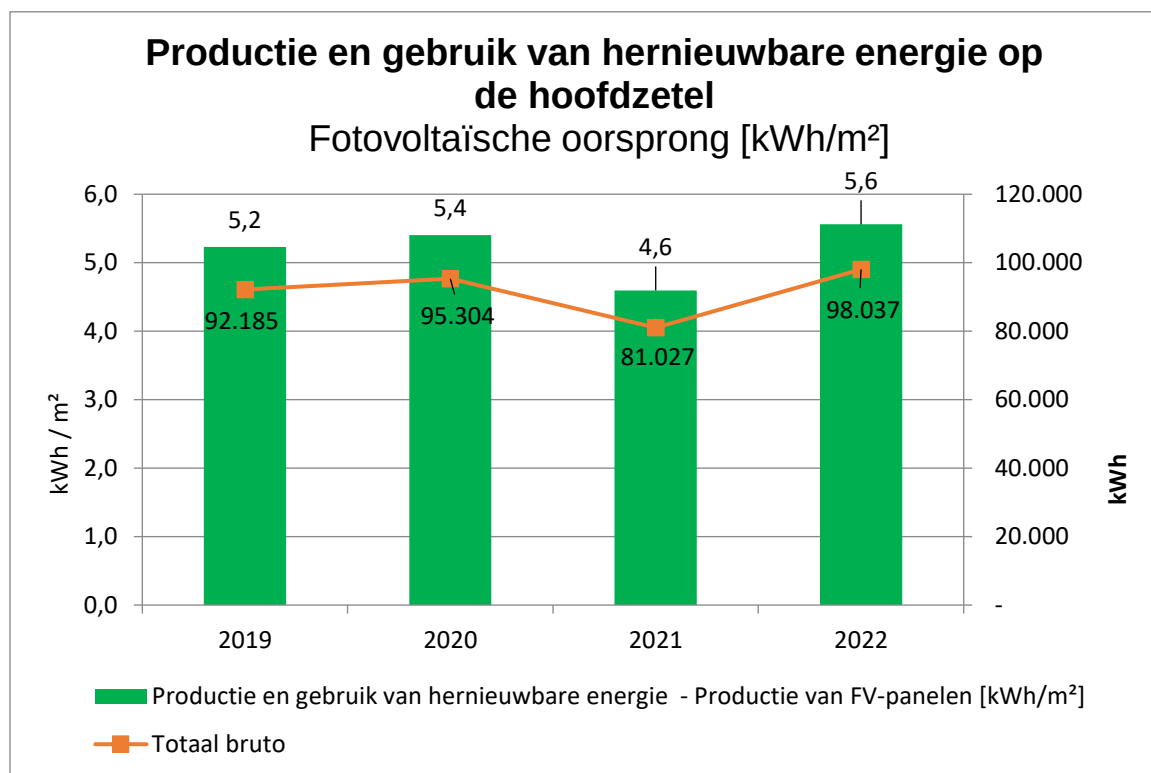
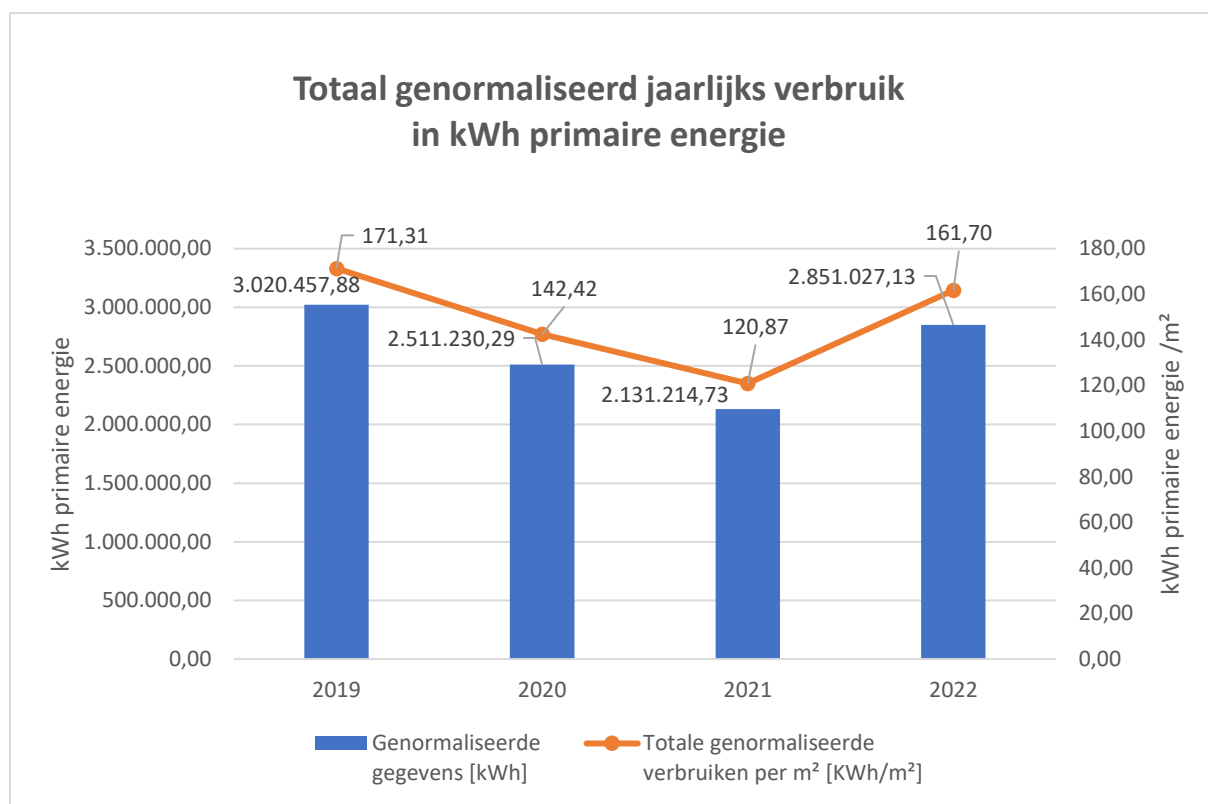

De stijging van het elektriciteitsverbruik in 2022 houdt verband met de terugkeer naar de klas en de vele evenementen die bij het BEL plaatsvonden.

¹⁴ Normalisatie van het energieverbruik om rekening te houden met de weersschommelingen: [hyperlink hier](#)

¹⁵ De omrekeningsfactor van de door de elektriciteitsleverancier verstrekte gegevens, toegepast om rekening te houden met de reële primaire energie die vereist is voor één kWh elektriciteit die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt verbruikt, bedraagt 2,5 (bron [hyperlink hier](#)).

De productie van elektriciteit door de fotovoltaïsche installatie werd gedurende de hele cyclus begunstigd door de goede weersomstandigheden, met uitzondering van juni 2021, enerzijds, en het ontbreken van een effectieve vermindering van de efficiëntie van de installatie, anderzijds.

De geproduceerde hernieuwbare energie wordt volledig verbruikt.

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Het project om het NrclickScan-platform van Sibelga op te zetten begon met een inventarisatie van gas-, water- en elektriciteitsmeters. Het opzetten van een boomstructuur dat een optimaal gebruik van het platform mogelijk maakt.
- Er is gewerkt aan de afvoer van doorsijpelend water in de inspectiekamers van de geothermische putten. Deze werkzaamheden zijn zeer belangrijk. Het moet voorkomen dat de elektronische apparatuur aan de top van de putten bij hevige regenval onder water komt te staan.
- De analyse van de oorsprong van de regelafwijkingen tussen de warmtepomp en de ketels is nog steeds aan de gang, maar deze keer met de hulp van een extern ingenieursbureau.
- Een studie heeft een potentieel zeer voordelige oplossing opgeleverd voor het elektriciteitsverbruik van de TL-verlichting van het gebouw. De bestaande buizen zullen geleidelijk moeten worden vervangen omdat de TL-5 en TL-8 technologieën vanaf 2023 in Europa niet meer te koop zullen zijn. Er bestaat een alternatief in LED-technologie dat aanzienlijke besparingen mogelijk maakt (ongeveer 60% per buis).

Toekomstige uitdagingen

- De implementatie van het NrclickScan-platform afronden en de submeting gegevens van het elektriciteitsverbruik analyseren om mogelijke besparingen vast te stellen
- Het zoeken naar **aanpassingen aan de regeling van de boiler, de boiler en de warmtepomp** afronden en uitvoeren
- In het GTB (gecentraliseerde technische beheerssysteem) een regeling invoeren die de automatische aanpassing van de instelpunten voor koeling in de zomer tijdens perioden van grote hitte mogelijk maakt
- De regeling van de vrije koeling van het atrium optimaliseren om de periodes van potentieel gebruik te verlengen, vooral buiten de periodes waarin de ruimte bezet is

5.1.1.9. *Het waterverbruik in de administratieve zetel verminderen*

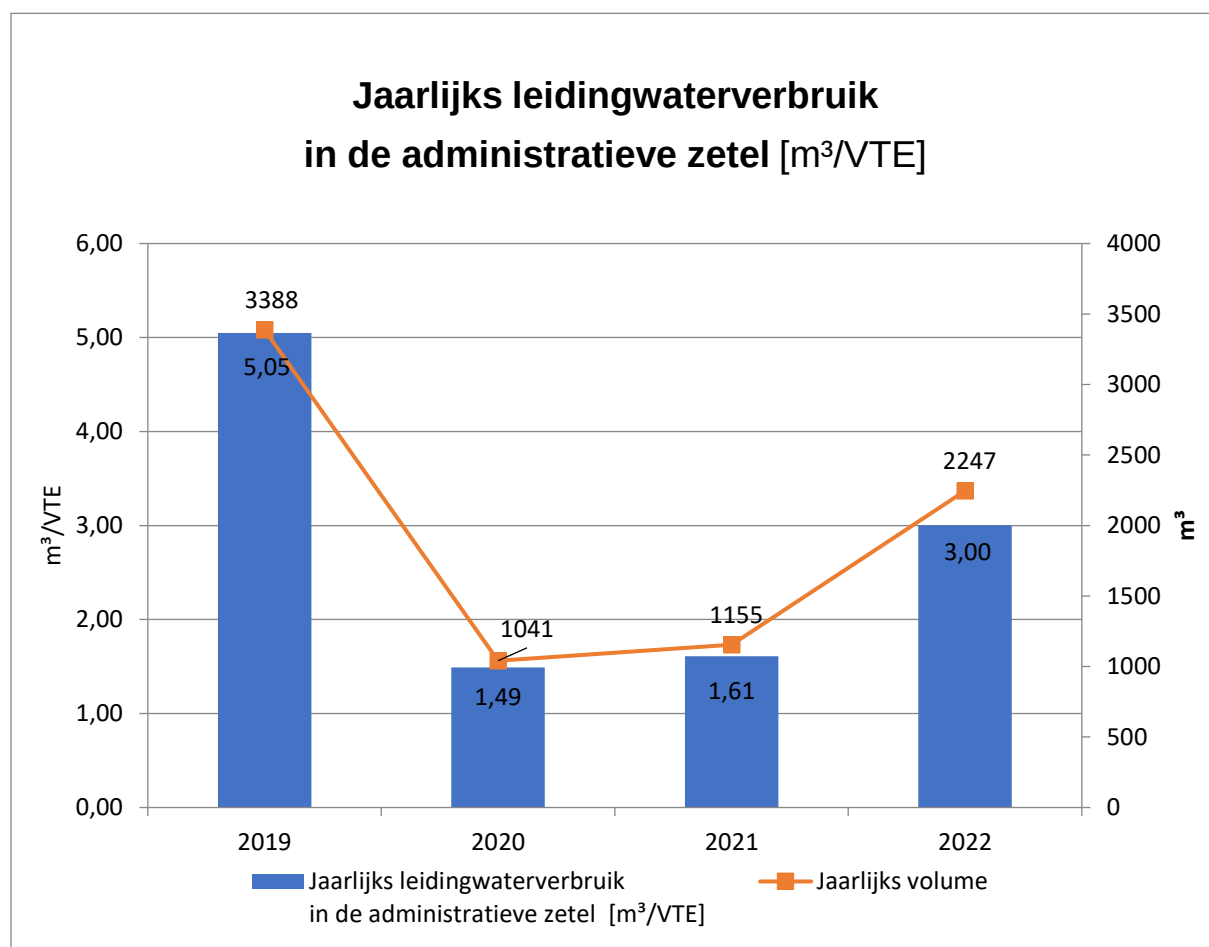
Context

Leefmilieu Brussel beschikt over uitrustingen voor de recyclage van grijs water en de meting van de verschillende waterverbruiksniveaus, waardoor ze haar verbruik tot het strikte minimum kan beperken. Deze uitrustingen moeten echter worden gerepareerd en verbeterd om volledig operationeel te zijn. Het is erg moeilijk om een betrouwbare partner te vinden voor het onderhoud van dit soort installaties, waarvan het gebruik echter steeds meer gerechtvaardigd is.

Milieudoelstellingen

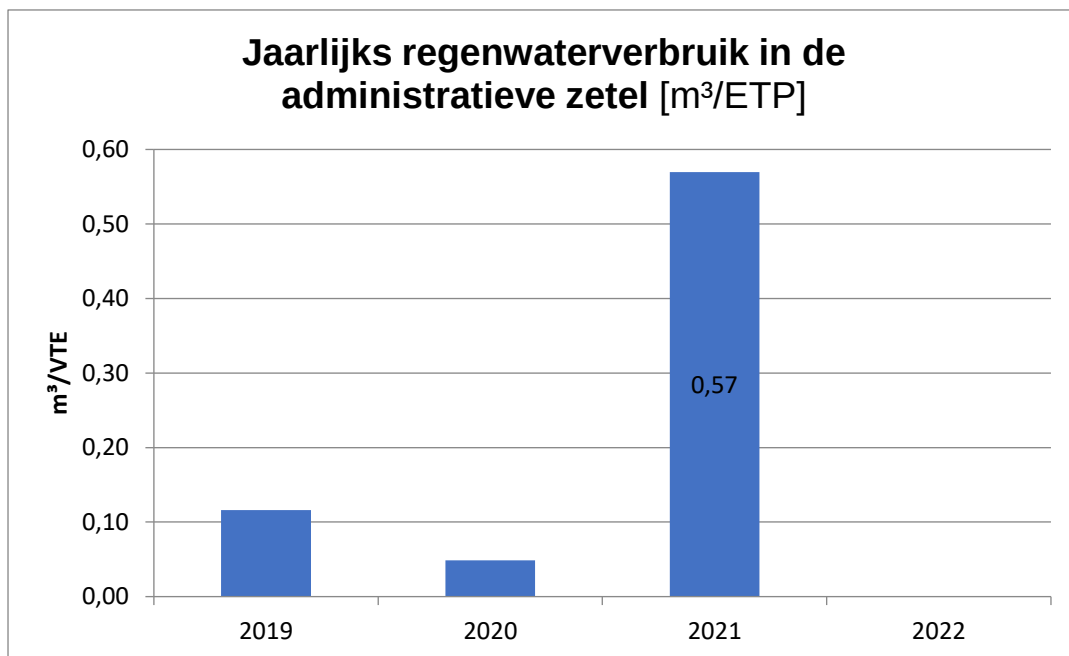
- ⇒ Tegen 2022 het waterverbruik van de administratieve zetel met 3% verminderen (basisjaar 2019) : de geconstateerde daling is niet het gevolg van specifieke interne acties, maar houdt verband met externe oorzaken.

KPI's

De stijging in 2022 houdt verband met een toename van de aanwezigheid van medewerkers op hun werkplek.

Het onderhoud van de waterzuiveringsinstallatie is problematisch. Een storing op dit niveau heeft geleid tot de buitengebruikstelling ervan sinds augustus 2021, die in 2022 niet is opgeheven, vandaar dat er dit jaar geen regenwater is gebruikt.

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- **Analyse van de oorzaken van de slechte werking van de waterzuiveringsinstallatie door de oorspronkelijke installateur uit Duitsland: de belangrijkste oorzaak is een gebrek aan onderhoud door de vorige dienstverlener.**

Toekomstige uitdagingen

- De zuiveringsinstallatie weer in werking stellen en houden door een beroep te doen op de oorspronkelijke installateur, wiens diensten nu beschikbaar zijn in België, wat tot nu toe niet het geval was.
- Periodieke rapportering opzetten om de evolutie van de verschillende verbruiken op te volgen, de cijfers van metingen op afstand worden geïntegreerd in het NrClick Scan-platform van Sibelga.
- Het gebruik van de waterzuiveringsinstallatie optimaliseren, het gebruik van grijs water en regenwater maximaliseren

5.1.1.10. *Het Good Food-aanbod van de concessies garanderen*

Context

Leefmilieu Brussel heeft twee types cateringconcessies: RestoBEL in de administratieve zetel, op de site van Thurn & Taxis, en de bars in de parken. In overeenstemming met het beleid van Leefmilieu Brussel inzake duurzame voeding, hebben de cateringconcessies een voorbeeldfunctie te vervullen:

- RestoBEL wordt beheerd door GREAT vzw en biedt gezonde, gevarieerde en duurzame voeding aan. De producten zijn deels biologisch geteeld en in het aanbod wordt de voorkeur gegeven aan seizoensgebonden en plaatselijk geproduceerde groenten en fruit. De kwaliteitsmaaltijden zijn gevarieerd, evenwichtig en al dan niet vegetarisch. Great vzw is ook een opleidingscentrum met een sociale roeping.
- Sinds 2017 installeert Leefmilieu Brussel tijdelijke kiosken, zomerbars, in verschillende Brusselse parken. Brussel telt dit jaar 7 zomerbars, op strategische plaatsen en onder een demonteerbare structuur. Ze worden beheerd door BARC scs (Bar & Parc) en bieden producten aan die in overeenstemming zijn met het GoodFood-charter, met biologische en lokale producten die tegen een redelijke prijs worden verkocht.

Milieudoelstellingen

- Tegen 2022 zal 100% van de concessies van LB voldoen aan de Good Food-criteria:
 - Benadrukken van seizoensgroenten
 - Aanbod vers seizoensfruit
 - Voorstel van een volledig vegetarisch alternatief
 - Meting van de voedselverspilling
 - Gebruik van minstens 5 biologische producten

KPI's

- **2022** : 100% van de concessies van Leefmilieu Brussel voldoet aan de Good Food-criteria
 - 7 zomerbars behalen 1 koksmuts van het Good Food-label
 - RestoBEL behaalt 2 koksmutsen van het Good Food-label (1 koksmuts tot in 2020)

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Verbetering van de concessieovereenkomst voor de zomerbars, met inbegrip van een stimulans om het aantal koksmutsen van de concessiehouder te verhogen (korting op de bijdrage).
 - Beter vegetarisch en veganistisch aanbod
 - Meer lokale dranken en producten (Brussel en omgeving)
 - Gebruik van zelf geproduceerd voedsel (moestuin van het Atelier Groot Eiland)
 - Samenwerking voor de recuperatie van onverkochte goederen afkomstig van Delhaize
 - Alleen vis met MSC- en ASC-label, die niet op de Rode Lijst van Leefmilieu Brussel staat

Toekomstige uitdagingen

- Het organisch afval van alle restaurants van Groot Eiland, waaronder RestoBEL, zelf composteren in de tuinen van de vereniging in Molenbeek
- De communicatie over de verdeling van gratis leidingwater verbeteren
- De correcte toepassing van de Good Food-criteria in de concessies van Leefmilieu Brussel handhaven, versterken en controleren

5.1.1.11. Duurzaam gedrag intern promoten

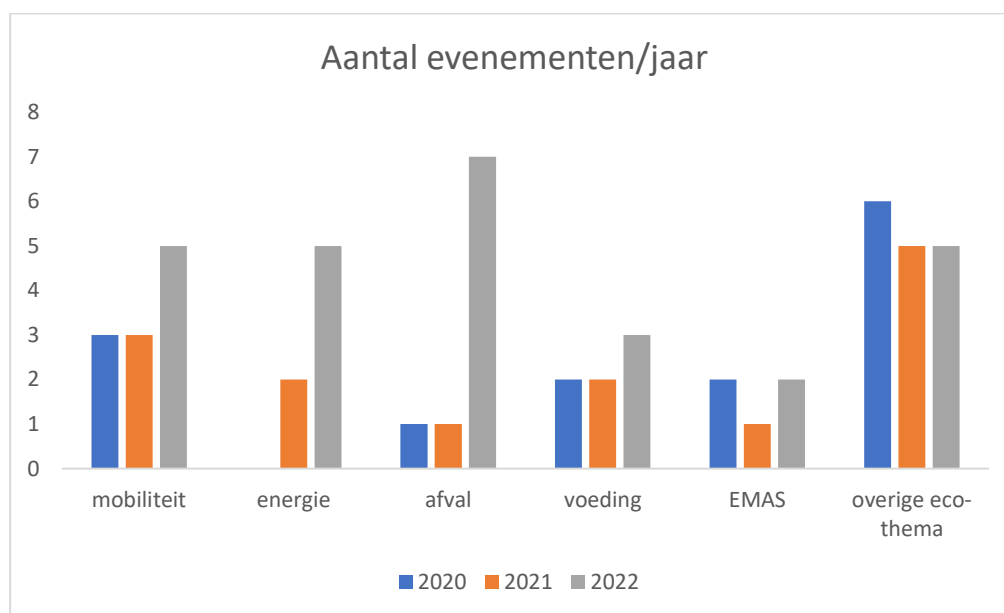
Context

Leefmilieu Brussel organiseert regelmatig interne sensibiliseringsevenementen rond de milieuthema's. Deze gezellige momenten maken het niet alleen mogelijk om het interne publiek te sensibiliseren voor de EMAS-milieudoelstellingen, maar ook om nieuws te delen over de strategische plannen van Leefmilieu Brussel of, in ruimere zin, het laatste relevante nieuws.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Het personeel jaarlijks sensibiliseren voor ecologisch gedrag op het gebied van mobiliteit, energie, afval en voeding
- Jaarlijks verslag uitbrengen over ons EMAS-milieumanagementsysteem en de resultaten ervan

KPI's

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Middag Biodiversiteit
- Milieufest
- Week van de Mobiliteit « Ontbijt »
- Week van de Mobiliteit « Fietsmiddag »
- Week van de Energie « Informatiestand en leuke activiteiten »
- Week van de Energie « Bezoek aan een voorbeeldige renovatie »
- Week EWAV « Naaiatelier »
- Week EWAV « Bezoek aan MCA Recycling »
- Nieuwe communicatiecampagne over Renovation
- Stadslandbouw : Documentaire
- Energiebesparing, een zeer actueel thema
- Opleiding om het sorteren van bioafval in bedrijven te vergemakkelijken
- Europese week van de afvalvermindering
- RENOVATION: Renoveren om geld te besparen
- EMAS: Een nieuwe milieuverklaring is geboren!
- Kom gratis duurzame renovatieprojecten bezoeken tijdens de Ecobuilders Open Dag
- Kantinetraining: « Naar meer Good Food in de kantine »
- Een terugblik op de toekenning van de Kantine Good Food labels
- Dag van het Zoniënwoud
- « Operatie Re-creatie », een collectief LB-project

- Textiel: het thema van dit jaar voor de EWAV
- Campagne voor schone parken: #WeArePark.Brussels
- Minder afval in Brussel, dankzij u
- Poster Week van de Mobiliteit
- Poster Week EWAV
- Poster We are Park
- Poster 10 ecogedragen (In uitvoering)
- Evenementen over digitale soberheid: zie « digitale soberheid », in 5.1.1.6, blz. 24

Toekomstige uitdagingen

- De communicatie over ons EMAS-milieumanagementsysteem richten naar meer visuals en video's

5.1.1.12. Het beleid inzake duurzame evenementen versterken

Context

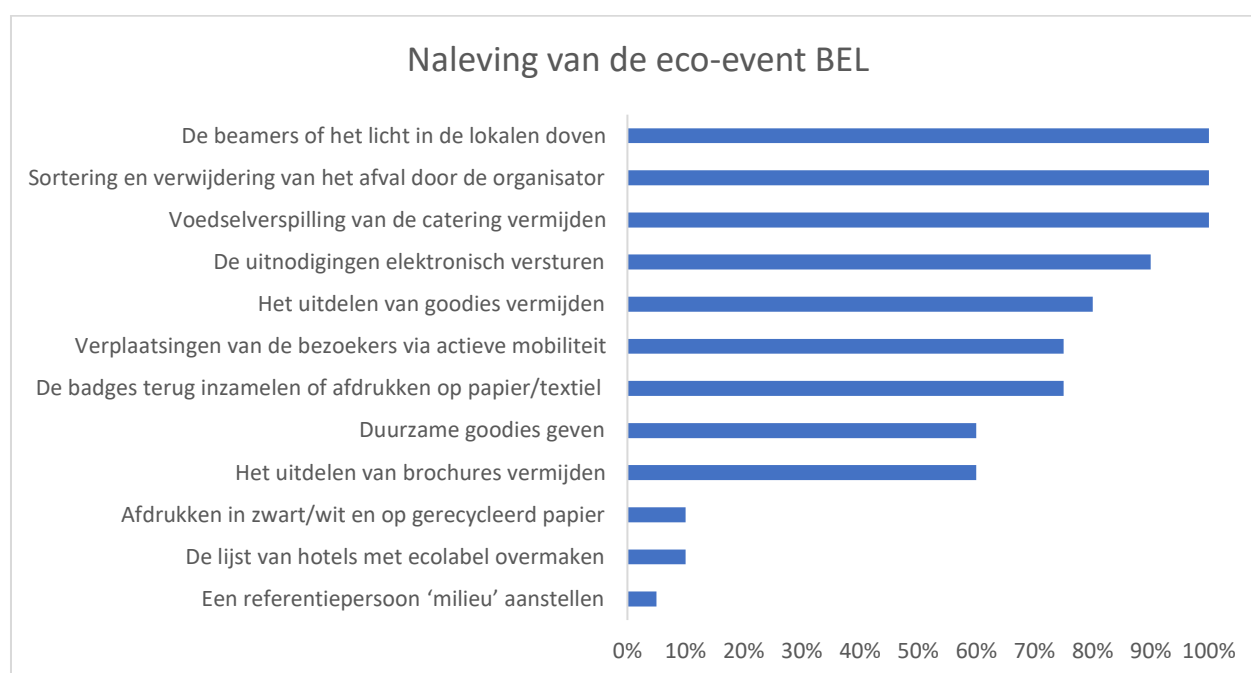
Leefmilieu Brussel organiseert of onthaalt in haar site gemiddeld 850 evenementen per jaar. Elk evenement kan veel middelen vergen, van vervoer en voedsel tot communicatie, verwarming, activiteiten, geschenken en aankopen. Dit alles voor een doorgaans zeer korte duur.

Leefmilieu Brussel wil daarom het milieu-effect van deze evenementen tot een minimum beperken. Zo moeten de evenementen die in het congrescentrum BELEXPO worden georganiseerd, de [checklist voor de organisatie van een duurzaam evenement](#) volgen. Leefmilieu Brussel bezorgt aan alle organisatoren van evenementen in een park ook [een handvest voor het duurzaam beheer van evenementen](#).

Milieudoelstellingen

- ⇒ Tegen 2023 wordt 70% van de criteria van de checklist voor de organisatie van een duurzaam evenement nageleefd door de organisatoren van evenementen bij BEL (tegenwoordig 63 %).

KPI's 2022¹⁶

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Ontwikkeling van een strategie inzake Duurzame evenementen voor BEL
- Definitie van de minimumeisen voor door externe organisatoren beheerde evenementen (herbruikbaar/biologisch afbreekbaar serviesgoed of serviesgoed met statiegeld, droge toiletten, selectieve sortering, aanmoediging van zachte mobiliteit, naleving van de regelgeving inzake geluidshinder)

Toekomstige uitdagingen

- Een systeem opzetten voor de controle van de minimumvereisten voor door externe organisatoren beheerde evenementen
- De strategie inzake duurzame evenementen voor BEL implementeren

¹⁶ Schatting / berekende resultaten op basis van ingevulde dossiers

5.1.2. OPDRACHTEN VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

5.1.2.1. *Het klimaatbeleid sturen om tegen 2050 de koolstofneutraliteit van het Gewest te bereiken*

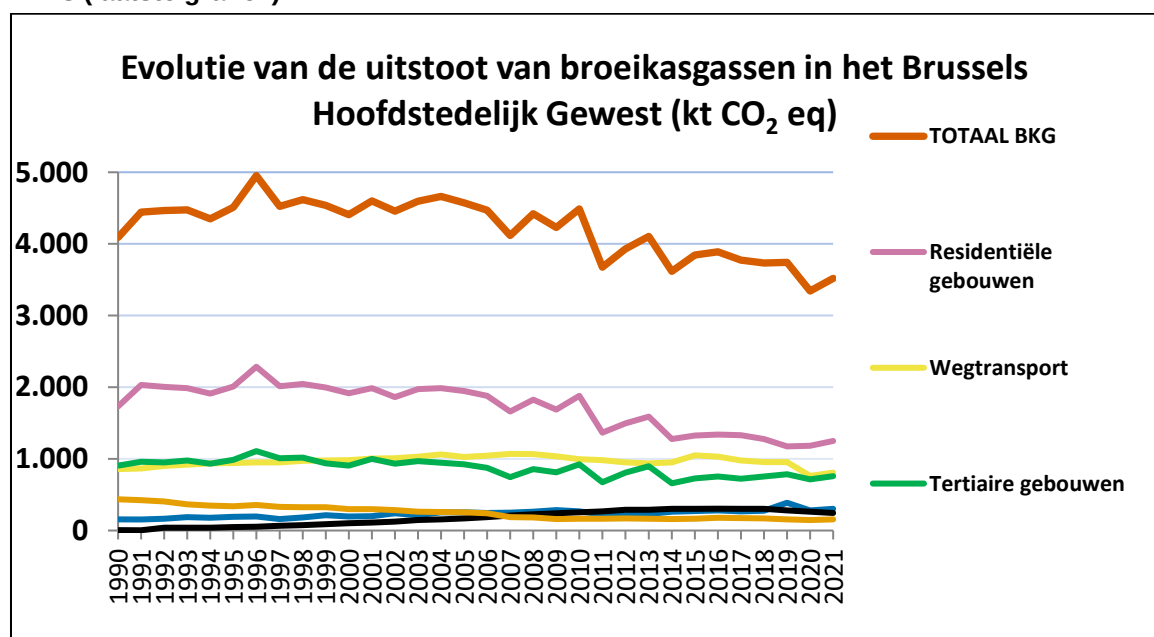
Context

In zijn Klimaatordonnantie van juli 2021 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich ertoe verbonden zijn directe broeikasgasemissies in 2030 met minstens 40%, in 2040 met minstens 67% en in 2050 met minstens 90% te verminderen ten opzichte van 2005, om tegen 2050 koolstofarm te zijn. Om deze doelstellingen te bereiken, stuurt Leefmilieu Brussel de goedkeuring door het Brussels Gewest van een nieuw Lucht-Klimaat-Energieplan, gepland voor 2023.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Vermindering¹⁷ van de broeikasgasemissies met 47% tegen 2030, met minstens 67% tegen 2040 en met minstens 90% tegen 2050
- ⇒ Goedkeuring van een nieuw Lucht-Klimaat-Energieplan voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023

KPI's (laatste grafiek)

Bron : <https://leefmilieu.brussels/burgers/onze-acties/projecten-en-resultaten/broeikasgassen-emissies-in-het-Brussels-Gewest>

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Opstelling van het ontwerpplan lucht-klimaat-energie
- Uitvoering van het milieueffectrapport voor dit plan
- Goedkeuring van het ontwerpplan van lucht-klimaat-energie in eerste lezing (25/06/2022) en in tweede lezing (15/12/2022)
- Start van het openbaar onderzoek op 20/12/2022¹⁸

Toekomstige uitdagingen

2023: definitieve goedkeuring van het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP)

2025: ontwikkeling van een strategische « koolstofarme » visie voor Brussel tegen 2050

¹⁷ Ten opzichte van 2005

¹⁸ Het openbaar onderzoek vond plaats van 10/12/2022 tem 17/02/2023

5.1.2.2. *Het groene netwerk consolideren en uitrollen*

Context

Het Brusselse groene netwerk is een geheel van met elkaar verbonden stedelijke groene ruimten, zoals parken, tuinen, groendaken, wandel- en fietspaden. Het heeft zowel een sociale functie, namelijk de levenskwaliteit van de bewoners garanderen, als een ecologische functie, namelijk de wilde fauna en flora bevorderen. Als reactie op de verdichting van het Gewest en zijn territoriale ontwikkeling heeft Leefmilieu Brussel in 1998 een strategie voor het Groene Netwerk ontwikkeld, zodat de verschillende stakeholders zich achter deze uitdaging konden scharen. Deze strategie wordt momenteel geactualiseerd.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Het groene netwerk verdichten om tegemoet te komen aan de sociale en ecologische behoeften.

KPI's

- **Oppervlakte van de nieuwe ontwikkelingen/restauraties**
- **Bijdrage tot de vermindering van de gebieden met een tekort aan groene ruimten**

Terugkerende prestaties

- Verzamelen en analyseren van thematische cartografische gegevens
- Deelname aan de studies en planning van talrijke gewestelijke en transregionale fiets- en voetgangersinfrastructuurprojecten, spoorwegen, autowegen en waterwegen die fysieke mobiliteitsverbindingen vormen en ecologische en landschappelijke functies hebben (in het bijzonder in Schaarbeek-Vorming, Josaphat, Mediapark, Herrmann-Debroux, ex-NATO-Defensie, de Pede, Wiels, de Zenne, het Kanaal,...)
- Bijdrage aan het Re-creatieprogramma voor de vergroening van schoolpleinen door Leefmilieu Brussel

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Lancering van het OPEN-marktcentrum, gericht op de operationalisering van de interregionale studie OPEN-Brussel van de open ruimtes in en rond Brussel
- Start van de werken voor de aanleg van nieuwe groene ruimten:
 - o Weststation
 - o Materialenkaai
 - o Gulledele
- Voorbereiding van de terreinen voor de komende jaren

Toekomstige uitdagingen

- Een geconsolideerde kaart van het multifunctionele groene netwerk opstellen, als antwoord op de vele strategische uitdagingen voor het gewest
- De actoren raadplegen
- Een door de regering goedgekeurd referentiedocument publiceren dat de Brusselse instellingen kunnen gebruiken om hun plannen voor ruimtelijke ordening of hun adviezen inzake bouwvergunningen te definiëren

5.1.2.3. *Het ecologische beheer van de groene infrastructuur veralgemenen*

Context

Het Brussels Gewest telt ongeveer 2 779 ha parken, tuinen en bossen die toegankelijk zijn voor het publiek, d.w.z. ongeveer 18% van de gewestelijke oppervlakte. Leefmilieu Brussel beheert het grootste deel ervan - 2 325 ha - waarvan 1 800 ha bossen, reservaten en (semi)natuurlijke sites¹⁹. De uitdaging bestaat erin deze gebieden duurzaam te beheren en tegelijk hun verschillende functies met elkaar te verzoenen: sociaal, recreatief, educatief, landschappelijk en ecologisch. Dat vereist anticipatie op hun landschappelijke evolutie en maatschappelijke functies, waarbij ook rekening wordt gehouden met hun geschiedenis en met de filosofie van de plaats, om standaardisering te vermijden.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Beschikken over kwaliteitsvolle groene ruimten die aan de principes van ecologisch beheer voldoen en volgens de vereiste regels van de kunst worden onderhouden binnen de in de plannen voorziene termijnen

KPI's

- 15,56 ha gebieden waar laattijdig gemaaid wordt²⁰
- 4,5 ha voor ecobegrazing²¹

Verwezenlijkingen van het jaar 2022 (terugkerende activiteiten)

- Versterking van de afvalsortering in de gewestelijke groene ruimten
- Diversificatie van de in de parken geplante soorten om de door plagen geteisterde struiken te vervangen en de risico's van fytosanitaire crisissen in de toekomst te beperken
- Integratie van de principes van het Referentie-instrument voor ecologisch beheer in de opdrachten voor het beheer van de gewestelijke groene ruimten

Toekomstige uitdagingen

- Vermindering en beter beheer van het afval, dat sterk is toegenomen sinds de lockdown, en met name:
 - Uitbreiding van het aantal vuilnisbakken met afvalsortering in de parken
 - Definitie van een afvalbeheermethode in de groene ruimten op gewestelijke schaal
- Een grotere oppervlakte grasvelden gedifferentieerd maaien met de machine en met de zeis
- Een strategie bepalen inzake ecologische begrazing in de seminatuurlijke gewestelijke groene ruimten
- De in de parken aangeplante plantensoorten diversifiëren

¹⁹ Gegevens van de Staat van het Leefmilieu 2020

²⁰ 4-jarig contract gelanceerd in 2018

²¹ 4-jarig contract gelanceerd in 2020

5.1.2.4. *De strategie voor duurzaam beheer van bossen en natuurreservaten uitrollen*

Context

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 1 800 ha bossen, reservaten en (semi)natuurlijke sites op zijn grondgebied²². De Brusselse samenleving verwacht veel van het Gewest: van natuurbehoud tot landschapsbehoud en onthaal van het publiek. De invoering van duurzame geïntegreerde multifunctionele beheerplannen per site maakt het mogelijk rekening te houden met deze verschillende, soms tegenstrijdige, doelstellingen. Sinds 2019 beschikt het Gewest over beheerplannen voor het Zoniënwood, de 5 natuurreservaten, de 2 bosreservaten en de 2 archeologische reservaten in het Zoniënwood. Het natuurreservaat Zavelenberg heeft ook een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan.

Milieu doelstellingen

Alle bossen en natuurreservaten die door de onderafdeling Bos en Natuur worden beheerd, voorzien van een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan

KPI's in 2022

- Afnemende gezondheidstoestand van de beuken en eiken: 75% van de bomen vertoont een ontbladering van meer dan 25% voor de beuk, 31% voor de zomereik en 32% voor de wintereik, met een toename voor deze laatste van 11% tot 28% van de ernstig aangetaste bomen tussen 2021 en 2022. De verslechtering van de toestand is echter meer uitgesproken voor beukenbomen.
- Afnemende reeënpopulatie: 1,1 ree/km in 2008 en 0,6 ree/km in 2022 (een lichte verbetering van 0,1 ten opzichte van 2021)
- Toenemend % dood hout in bossen: in 2012 14 m³/ha en in 2022 **33,86** m³/ha. De doelstelling van 25m³/ha wordt dus overschreden, met 13% van het totale volume.
- Honden aan de leiband : 61% (39% zonder leiband)

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Jaarlijkse monitoringcampagnes 'Beuken en Eiken' en 'Reeën'
- Jaarlijkse bosinventarisatiecampagne
- Aanwijzing van het studiebureau dat belast is met de historische studies voor de opstelling van de beheersplannen

Toekomstige uitdagingen

- De 6 sites (bos en natuurreservaat) in Ukkel voorzien van een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan
- Nieuwe regels laten toepassen voor het onthaal van het publiek, voor een betere instandhouding van de sites en een betere cohabitatie van de gebruikers
- Verbindingen ontwikkelen tussen de blokken woud die door de transportinfrastructuren van elkaar worden gescheiden
- Het ecologische netwerk met de grote aangrenzende bosgebieden ontwikkelen

²² Gegevens van de Staat van het Leefmilieu 2020

5.1.2.5. *De Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwood implementeren*

Context

Het Zoniënwood strekt zich uit over 4.383 hectare, verspreid over de drie gewesten van het land, waarvan 1 665 hectare in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar het bijna 10% van het grondgebied beslaat. Het Zoniënwood is erkend als speciale beschermingszone en opgenomen in het Natura 2000-netwerk. Het wordt beheerd door de drie gewestelijke bosbeheerdiensten, waaronder Leefmilieu Brussel op het Brussels grondgebied. Om de coherentie van de ontwikkeling en het beheer te verzekeren, hebben de beheerders in 2008 een Structuurvisie voor het Zoniënwood uitgewerkt. Deze heeft tot doel de natuurlijkheid van het bos te herstellen en de aanwezige biodiversiteitssoorten en -habitats beter te beschermen. De Stichting Zoniënwood, die sinds juni 2020 operationeel is, heeft tot doel de intergewestelijke samenwerking te coördineren via de Structuurvisie.

Milieudoelstellingen

In het kader van het Natura 2000-statuuat van de site, de natuurlijkheid van het bos herstellen door de volgende 5 pijlers aan te pakken:

- De delen van het woud die door de transportinfrastructuren van elkaar worden gescheiden, opnieuw met elkaar verbinden
- De verbindingen van het bos met de dichtstbijzijnde bossen (Meerdaal en Hal) in stand houden of zelfs herontwikkelen
- De strategie voor het onthaal van het publiek herzien, waarbij voorrang wordt gegeven aan de ingangen aan de rand van het woud (waaronder het Rood Klooster en de Hippodroom in het Brussels Gewest)
- Een recreatief netwerk ontwikkelen dat de ingangen met elkaar verbindt
- Een gemeenschappelijke identiteit voor het bos ontwikkelen via een huisstijl en homogeen meubilair

KPI's

Geen

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Beheer van het Unesco-secretariaat van het project « Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe »
- Beheer van het project Life Prognoses
- Deelname aan de besprekingen over de oprichting van een nationaal park voor de Brabantse bossen
- Activiteiten om het publiek bewust te maken van het respect voor en de bescherming van het bos ('Alles voor Zoniën' in maart en 'Zoniënwood'-dag in oktober)
- Bijwerking van de digitale cartografie waarmee de app. gebruikers op de juiste paden kunnen blijven
- Communicatie luik die ook de bezoekers informeert, betreft en sensibiliseert

Toekomstige uitdagingen

- De Stichting en de intergewestelijke samenwerking ontwikkelen en consolideren
- Het platform van het Zoniënwood en het Overlegcomité opnieuw lanceren

5.1.2.6. *Het Brusselse Ecologische Netwerk en de koeltecorsidors versterken*

Context

Bomenrijen, stedelijke braakliggende en verwaarloosde gebieden, tuinen en binnenkanten van huizenblokken, openbare groene ruimten, begraafplaatsen, de omgeving van vervoersgebouwen en -infrastructuur ... zijn allemaal essentiële groene infrastructures in de stad. Om hun stabiliteit en ecologische werking te garanderen, heeft Leefmilieu Brussel het Brusselse Ecologische Netwerk (BEN) opgericht, een samenhangend geheel van gebieden die de te behouden, beheren en/of herstellen natuurlijke, seminatuurlijke en kunstmatige elementen van het gewestelijk grondgebied vertegenwoordigen. Dit netwerk bestaat uit kerngebieden (biodiversiteitsreservoirs), ontwikkelingsgebieden (tussenliggende gebieden) en verbindingsgebieden (corridors).

Milieudoelstellingen

- ⇒ De instandhouding, verspreiding of migratie van de soorten bevorderen
- ⇒ De soorten en natuurlijke habitats in een gunstige staat van instandhouding houden of herstellen

KPI's in 2022

- 8 projecten voor een totaalbedrag van 48 933,- euro
- 317 technische adviezen, opgesteld door Leefmilieu Brussel in het kader van aanvragen van plannen, milieuvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen om een gezichtspunt aan te reiken dat gericht is op de natuur in de stad en het respect voor het biologische erfgoed

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Lancering van de opdracht van het project regionale boomdatabank
- H2020 Clearing House onderzoeksproject: Promotie van het concept stadsbosbouw via 3 workshops/schetsen (participatieve processen)
- Europees LIFE-project Urban Greening Plan: Leefmilieu Brussel leidt het LIFE-project ter voorbereiding van de definitie van Europese doelstellingen (voortvloeiend uit de strategie Biodiversiteit 2030)
- Proefproject van drijvende eilanden ter ondersteuning van de haven van Brussel, met als resultaat de plaatsing van 220 m² vloten.
- Voortzetting van het project Opération Ré-Création voor de vergroening van 19 schoolpleinen, gestart in 2021

Toekomstige uitdagingen

- Voortzetting van het project Operation Re-Creation en lancering van subsidies (aanbesteding)
- Voortzetting van de herverbinding van de kerngebieden van het ecologisch netwerk, ook op grensoverschrijdend niveau, en evaluatie van de doeltreffendheid van de bestaande wildovergangen. Met name de ecotunnel onder de Bergensesteenweg voor de herverbinding van de Vogelzang

5.1.2.7. *Het bomenbestand ecologisch en rationeel beheren*

Context

Naarmate de klimatologische gebeurtenissen zich vaker en intenser voordoen, is het belangrijk om het beheer van het bomenbestand waarvoor Leefmilieu Brussel voor een deel van het Brussels Gewest verantwoordelijk is, aan te passen om het bestand in goede gezondheid te houden.

Milieudoelstellingen

- ⇒ Het bomenbestand op ecologische en duurzame wijze beheren in overeenstemming met de klimatologische en biologische uitdagingen, met:
 - Rationeel snoeien
 - Kappen van zieke of gevaarlijke planten (geharmoniseerd fytosanitair beheer)
 - Behoud en bescherming van oude en/of opmerkelijke bomen
 - Verplanting in de beste omstandigheden om de toekomst van de bomen of spontane verjonging van heesters te verzekeren
 - Diversificatie van de gekozen soorten

KPI's 2022

- 47.500 bomen op 53 locaties zijn in de database opgenomen.

Terugkerende verwezenlijkingen

- Voortzetting van de fytosanitaire inventaris van het bomenbestand
- Beheer van zieke of gevaarlijke bomen op middellange termijn en toezicht op de evolutie van de gezondheidstoestand van de andere bomen
- Organisatie van een tweede leven voor kapresten in de vorm van versnipperd materiaal voor strooisellagen rond sierplanten en wijkcompostbakken
- Hernieuwing van het bomenbestand door een natuurlijke nieuwe aangroei of door het planten van gediversifieerde soorten, aangepast aan de bodemomstandigheden en beter bestand tegen de huidige klimaatverandering

Toekomstige uitdagingen

- De fytosanitaire inventaris van het bomenbestand voortzetten en de plagen opvolgen op de sites beheerd door LB
- Kappen en heraanplanten op perceel 5 van het Dudenpark
- Kappen en heraanplanten in het Woluwepark
- Het beheer van zieke of gevaarlijke bomen op middellange termijn voortzetten en toezicht houden op de evolutie van de gezondheidstoestand van de andere bomen
- Het gebruik van kapresten verder ontwikkelen
- De verjonging van het bomenbestand voortzetten

5.1.2.8. *De instandhouding van de beschermde soorten en habitats verzekeren*

Context

Het Brussels Gewest beschikt over een uitzonderlijk divers biologisch patrimonium in een stedelijke omgeving: bijna 44 soorten inheemse zoogdieren, waaronder 19 soorten vleermuizen, 92 soorten broedvogels, 12 soorten amfibieën en reptielen, 841 plantensoorten. Daaronder vormen de beschermde soorten een onvervangbaar natuurlijk erfgoed waarvoor Leefmilieu Brussel alles in het werk stelt om het te kennen, in stand te houden en te helpen (her)ontwikkelen in het Gewest. Bovendien zijn drie speciale Natura 2000-beschermingszones op het gewestelijk grondgebied afgebakend, verschillende gewestelijke of erkende natuurreservaten herbergen een schat aan bijzondere fauna en flora en vele soorten zijn onderworpen aan strikte bescherming.

Milieudoelstellingen

De Brusselse fauna en de natuurlijke habitats in stand houden.

KPI's

- Aantal goedgekeurde beheerplannen: beheerplan van het Zoniënwoud goedgekeurd in 2019, d.w.z. 70% van het Brussels Natura 2000-netwerk wordt bestreken
- Geen door de regering goedgekeurd beheersplan in 2022

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Raadpleging van belanghebbenden, eerste lezing en openbaar onderzoek van de beheersplannen voor de volgende gebieden :
 - o Poelbos;
 - o Jette-Ganshoren Moeras;
 - o Laerbeekbos
 - o Dieleghembos;
 - o Koning Boudewijnpark;
 - o Domein Manoir d'Anjou ;
 - o Fond'Roy Park ;
 - o Engelandplateau ;
 - o Sauvagèrepark ;
 - o Kauwberg.
- Publicatie van de Atlas van de wilde bijen;
- Publicatie van de atlas van amfibieën en reptielen
- Monitoring van habitats en soorten (met name vleermuizen en vogels)

Toekomstige uitdagingen

- Het goedkeuringsproces van de Natura 2000-beheerplannen voortzetten
- Op het moment van de herziening van het Gewestelijk Bodembestemmingsplan (GBP) de toekenning verdedigen van het statuut van groengebied of groengebied met een hoge biologische waarde voor de Natura 2000-gebieden, de natuurreservaten en de sites met hoge biologische waarde op de biologische evaluatiekaart
- De monitoring van de beschermde soorten en habitats voortzetten

5.1.2.9. *Verslag uitbrengen over de staat van het leefmilieu*

Context

Leefmilieu Brussel is verantwoordelijk voor de publicatie van het Verslag over de Staat van het Leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit verslag wordt om de vier jaar gepubliceerd (om de twee jaar in samengevatte vorm) en is sinds 1992 wettelijk verplicht. Het is een tool die informatie verstrekt en helpt om beleids-, sociaal-economische en individuele beslissingen te nemen door voor iedereen gegevens beschikbaar te stellen over:

- De toestand van de elementen, de biologische diversiteit en hun interacties
- Elementen die een effect kunnen hebben op het milieu (verschillende stoffen, energie, lawaai, straling, afval, emissies, genetisch gemodificeerde organismen enz.)
- Maatregelen die zijn genomen om het milieu te beschermen (politieke en administratieve maatregelen en de beoordeling daarvan)
- De invloed van de staat van het leefmilieu op de gezondheid, de levensomstandigheden en de veiligheid van de mensen
- De ruimtelijke ordening

Het voornaamste doel is betrouwbare informatie over de kwaliteit van het leefmilieu mee te delen aan verschillende doelgroepen:

- de politieke wereld op Brussels, bovengewestelijk en Europees niveau alsook de milieudeskundigen, om het milieubeleid en de milieuplanning te ondersteunen met objectieve gegevens
- het grote publiek, op elk niveau, om de bevolking bewust te maken van het leefmilieu in de Brusselse stedelijke omgeving

Dit proces van informatieverstrekking moet leiden tot meer transparantie en sensibilisering voor de noodzakelijke verandering van onze levensstijl en de productie- en consumptiepatronen, zodat we onze ecologische voetafdruk kunnen verkleinen en ons leefmilieu en onze levenskwaliteit kunnen verbeteren.

Afhankelijk van de doelgroep worden drie soorten producten aangeboden:

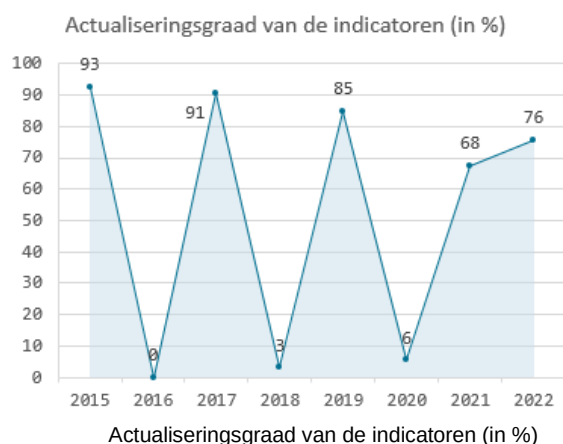
- **Gegevensanalyses** (indicatoren en focussen) die ter beschikking worden gesteld van een geïnformeerd publiek (geïnformeerde burgers, studie bureaus, andere administraties enz.) in de vorm van webpagina's op de website van Leefmilieu Brussel > 'In detail' onder 'Het leefmilieu: een stand van zaken'. Ze zijn gedetailleerd en worden ondersteund door technische documentatie.
- **Kernboodschappen**, die om de twee jaar worden gepubliceerd, bestemd voor een meer strategisch publiek (politici, verenigingen enz.), in de vorm van een samenvatting waarin de belangrijkste thema's en uitdagingen worden belicht.
- **Een animatie** voor het grote publiek, met een selectie van informatie in een meer speelse en levendige vorm, is bijgewerkt en gemoderniseerd.

Doelstellingen

- Vanaf 2021 wordt ten minste 50% van de indicatoren die zijn opgenomen in het deel 'Volledige versie' van 'Het leefmilieu: een stand van zaken' jaarlijks gevalideerd en geactualiseerd. Tot en met 2020 werd ten minste 80% om de twee jaar geactualiseerd.
- Geactualiseerde kwaliteitsinformatie, gevalideerd door de thematische deskundigen, zal om de twee jaar beschikbaar worden gesteld via de publicatie van de verslagen en samenvattingen over de Staat van het leefmilieu.
- De raadplegingen van de overeenkomstige webpagina's zullen jaarlijks worden geanalyseerd (met betrekking tot het totale aantal en de verdeling over de thema's), om de evolutie van het gebruik van de informatie na te gaan.

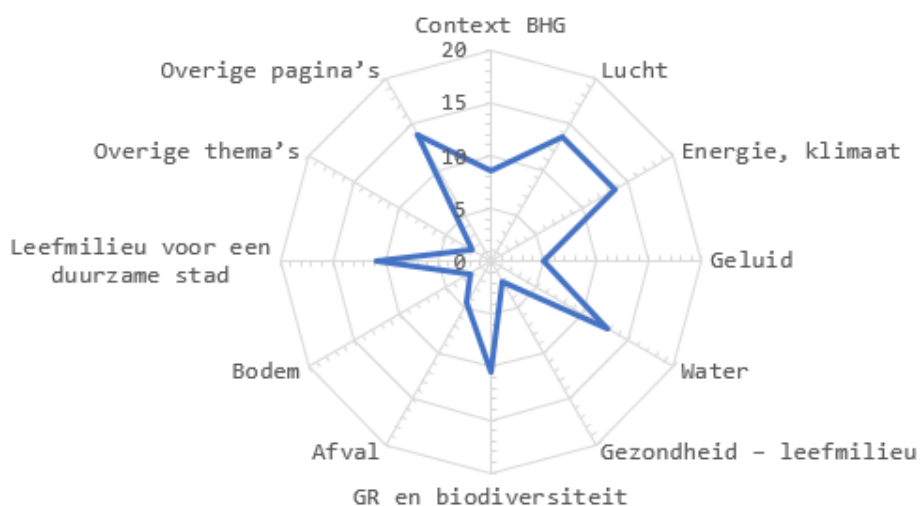

KPI's

Het totale aantal views van de pagina's over de toestand van het leefmilieu op de website van Leefmilieu Brussel bedraagt 92.000 in 2022. Het waargenomen bezoekersaantal in 2022 is iets lager dan in 2021, maar toch een stijging van meer dan 25% ten opzichte van de drie voorgaande jaren (die al een aanzienlijke stijging ten opzichte van 2015-2017 lieten zien). De toegenomen belangstelling voor dit soort publicatie wordt dan ook bevestigd.

Verdeling van de views over de thema's (2022)

De meest geraadpleegde hoofdstukken zijn, terugkerend tussen de jaren: lucht, energie en klimaat, alsook water en het thema Groene ruimten en biodiversiteit (dat sinds 2020 relatief meer geraadpleegd wordt dan voorheen). In 2022 is het thema « Milieu voor een duurzame stad » toegevoegd, dat relatief meer is geraadpleegd dan in voorgaande jaren).

Verwezenlijkingen van het jaar 2022

- Publicatie van het verslag over de Staat van het Leefmilieu 2019-2020 op 9/11, bij de lancering van de nieuwe website van Leefmilieu Brussel, na de juridische raadpleging
- Bijwerking en aanvulling van de analyses in het gedeelte "In detail" van de inventaris op de website, zo snel mogelijk zodra de gegevens beschikbaar zijn: 28 indicatoren bijgewerkt en 16 zwaartepunten gepubliceerd, waaronder 6 met betrekking tot nieuwe onderwerpen
- Bijwerking van de animatie voor het grote publiek overeenkomstig de gepubliceerde kernboodschappen ([link hier](#))

Toekomstige uitdagingen

- Publicatie van de samenvatting van de staat van het leefmilieu 2019-2022 in 2024 (kernboodschappen), na de wettelijke raadplegingsprocedure
- De analyses in het deel 'Volledige versie' van de stand van zaken zo snel mogelijk actualiseren en aanvullen op de website zodra de gegevens beschikbaar zijn: meer dan 20 indicatoren zouden elk jaar worden bijgewerkt, en er zouden nieuwe focussen worden gepubliceerd op basis van de uitgevoerde studies.
- De animatie voor het grote publiek bijwerken

6. VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN

Vinçotte nv, EMAS-milieuverificateur met registratienummer BE-V-0016, geaccrediteerd voor de volgende activiteiten (NACE-code): 1, 10, 11, 13, 16, 18, 19, 20 (excl. 20.51), 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.9, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 99

verklaart te hebben geverifieerd of de site, zoals vermeld in de milieuverklaring 2023 (resultaten 2022) van de organisatie Leefmilieu Brussel (LB) met NACE-code 84.11

voldoet aan alle eisen van Verordening (EG) nr. 1221/2009, zoals gewijzigd door de Verordeningen (EU) 2017/1505 en 2018/2026, inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS).

Met de ondertekening van deze verklaring bevestig ik dat:

- de verificatie en validering volledig overeenkomstig de voorschriften van Verordening (EG) nr. 1221/2009, zoals gewijzigd door Verordeningen (EU) nr. 2017/1505 en 2018/2026, zijn uitgevoerd;
- uit het resultaat van de verificatie en validering blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat niet aan de toepasselijke wettelijke milieuvorschriften is voldaan;
- de gegevens en informatie in de milieuverklaring 2023 van de site een betrouwbaar, geloofwaardig en juist beeld geven van alle activiteiten van de site die worden uitgevoerd in 2022 in het kader voorzien in de milieuverklaring.

Dit document is niet gelijk aan een EMAS-registratie.

EMAS-registratie kan alleen worden gedaan door een bevoegde instantie in de zin van Verordening (EG) nr. 1221/2009. Dit document wordt niet gebruikt als een zelfstandig stuk openbare communicatie.

Opgemaakt te Brussel op mei 2023

Handtekening

Éric Louys
Voorzitter van de certificatiecommissie

Redactie: Clara Gruner, Channa Gourdin en Jean-François Doat
Leescomité: Hilde Ver Elst, Jean-François Doat
Verantw. uitg.: B. Dewulf – Havenlaan 86C/3000 - 1000 Brussel
Datum van de eerstkomende volledige milieuverklaring: maart 2024
Datum van de eerstkomende bijgewerkte milieuverklaring: maart 2025

